

Jerzy Przeracki

Artyści i rzemieślnicy działający w Reszlu w XVI-XVIII wieku : rzeźbiarze, stolarze, malarze, złotnicy, odlewnicy dzwonów i organmistrzowie

---

Komunikaty Mazursko-Warmińskie 4 (278), 665-717

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Przeracki

ARTYŚCI I RZEMIEŚLNICY DZIAŁAJĄCY W RESZLU
W XVI–XVIII WIEKU
(RZEŹBIARZE, STOLARZE, MALARZE, ZŁOTNICY,
ODLEWNICY DZWONÓW I ORGANMISTRZOWIE)* _____

Słowa kluczowe: Reszel, rzeźbiarze, stolarze, malarze, złotnicy, odlewnicy dzwonów, organmistrzowie

Schlüsselwörter: Rößel, Bildhauer, Tischler, Maler, Goldschmiede, Glockengießer, Orgelbauer

Keywords: Reszel, sculptors, carpenters, painters, goldsmiths, bellfounders, organ builders

Artyści i rzemieślnicy reszelscy z XVI–XVII w.

W monografii Reszła, wydanej w 1937 r. na sześćsetlecie miasta, Georg Matern wymienia (ss. 306–318) znanych mu reszelskich rzeźbiarzy, stolarzy, malarzy, złotników, odlewników dzwonów, organmistrzów oraz kowali i murarzy.

Pierwszym znanym rzeźbiarzem był Hans Garbith, który otrzymał specjalny przywilej od biskupa Szymona Rudnickiego 16 sierpnia 1617 r.

Kolejnym rzeźbiarzem był Reinhold Franciszek Hoffschilt, który – jak pisze Matern – między rokiem 1676 a 1684 ochrzcił pięcioro dzieci, w 1681 r. wraz z żoną Elżbietą zapisał się do Bractwa Kapłańskiego, a 9 lutego (a nie – jak podaje Matern – 8 lutego) 1688 r. (kiedy był prawdopodobnie ławnikiem reszelskim) biskup Radziejowski nadał mu dożywotnio 2 łany gracialne w Mnichowie za roczny czynsz w wysokości 20 grzywien¹. Rzeźbiarz zmarł po 1688, a przed 1699 r. (cezury te są wyznaczone przez wspomniany przywilej i początek zachowanych reszelskich ksiąg zmarłych). Jego syn, Piotr, zapisał się w 1694 r. do gimnazjum reszelskiego, a później był dworzaninem biskupim na zamku w Lidzbarku.

Rzeczywiście wspomniany wyżej statuariusz/sculptor Reinoldus/Reinholdus Hoffschilt/Hoffschilt ochrzcił wraz z żoną Elżbietą pięcioro dzieci:

---

* Tekst ten jest uzupełnieniem mojego artykułu *Artyści działający na Warmii w XVIII wieku*, *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* (dalej: KMW), 2011, nr 3 (273), ss. 441–499.

¹ Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie (dalej: AAWO), Archiwum Biskupie (dalej: AB), A 16, k. 566v–567.

- 3 września 1676 r. córkę Sabinę²,
- 23 stycznia 1678 r. córkę Urszulę³,
- 19 lipca 1680 r. odnotowanego wyżej syna Piotra⁴,
- 13 maja 1682 r. córkę Barbarę⁵,
- 28 lutego 1684 r. syna Franciszka⁶.

W końcu XVI i na początku XVII w. natrafiamy w księgach na kilku stolarzy reszelskich. Mianowicie 29 września 1579 i 24 lipca 1580 r. jako chrzestny został wymieniony tylko z imienia: „Joannes N. arcularius”⁷; w pierwszych latach XVII stulecia Jacob Doff/Döof był 7 września 1603 r. świadkiem na ślubie⁸, a 2 czerwca 1604 r. wraz z żoną Dorotą ochrzcił córkę Annę⁹; 13 marca 1607 r. chrzestną była córka innego stolarza: „Anna Martini arcularii filia”¹⁰.

Z drugiej połowy XVII i początku XVIII w. znamy także kilku stolarzy reszelskich. Pierwszym jest arcularius Jakub Wichman, który wraz z żoną Barbarą 9 lipca 1677 r. ochrzcił córkę Annę¹¹. W latach 1693–1694 pracował w farze reszelskiej, co poświadcza kolejna wypłata na jego rzecz: „Den 17. Decemb[ris 1694]. Dem Meister Wichman den Resten ausgezahleten mit 34 Mk. 10 Gr.”¹² W 1701 r. „Sculptor Jacobus Wichman” otrzymał dla siebie i rodziny cztery kartki do spowiedzi wielkanocnej: „uxor Barbara, Filiae Barbara & N.N.” (być może ta druga córka to właśnie Anna)¹³.

Arcularius Melchior Weiss wraz z żoną Dorotą 19 lutego 1679 r. ochrzcił córkę Dorotę¹⁴.

Arcularius Andrzej Breier ochrzcił wraz z żoną Katarzyną dwie córki: 11 grudnia 1686 Katarzynę, a 25 lutego 1691 r. Urszulę¹⁵.

Chrzestnym wspomnianej Katarzyny był inny „arcularius et civis Resse-liensis” Daniel Reichert/Reichart/Reichard, który w księgach metrykalnych występuje dosyć często w latach 1682–1702. Wraz z żoną Gertrudą ochrzcił on troje dzieci: 23 kwietnia 1682 syna Kaspara, 27 marca 1684 córkę Gertrudę i 1 czerw-

² AAWO, Archiwum parafialne (dalej: Ap), Reszel E 463, k. 69v.

³ Ibidem, k. 74.

⁴ Ibidem, k. 86.

⁵ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 10.

⁶ Ibidem, k. 20.

⁷ AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 2v i 6v.

⁸ AAWO, Ap, Reszel E 469, s. 2.

⁹ AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 17v.

¹⁰ Ibidem, k. 27.

¹¹ AAWO, Ap, Reszel E 463, k. 72.

¹² AAWO, Ap, Reszel 51, Liber rationum Ecclesiae Archipresbiteralis Resse-liensis ab anno 1693 ad annum 1694 [faktycznie: do końca 1714], k. 9.

¹³ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 2.

¹⁴ AAWO, Ap, Reszel E 463, k. 78v.

¹⁵ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 40 i 67v.

ca 1689 r. córkę Annę¹⁶. Jako chrzestny został odnotowany ponadto czternastokrotnie między 3 grudnia 1690 a 12 września 1702 r.¹⁷

Jego syn „Casparus Reichardt sodalis” (rocznik 1682) wystąpił w roli chrzestnego 21 października 1705 i 1 maja 1708 r.¹⁸

Matern wspomina o malarzach: Wawrzyńcu Lempkim (1603, 1624); Wilhelmie Klugu/Klugem, który w 1605 r. ożenił się z Katarzyną, córką powroźnika Achacego, w 1607 r. był współzałożycielem Bractwa Różańcowego, od 1611 r. jako zakrystian kościoła Augustianów mieszkał w ich reszelskim klasztorze, a po raz ostatni pojawia się w księgach metrykalnych w 1626 r.; Mikołaju, odnotowanym w księdze chrztów w 1648 r.

Rzeczywiście „Laurentius pictor Resseliensis” był chrzestnym 30 listopada 1603¹⁹ i 29 maja 1623 („Laurentius Lempki”)²⁰, a 28 lipca 1624 r. – świadkiem na ślubie („Laurentius Lempki pictor”)²¹. Można tu dodać, że 27 lutego 1601 r. chrzestną była: „Agatha Laurentii pictoris uxor”²².

4 września 1605 r. odbył się ślub: „Guilhelmus Klug pictor, Catharina Achatzii des beutlers olim vidua” (wybranka malarza była więc wdową po powroźniku Achacym, a nie jego córką)²³. Później Wilhelm Kluge był 1 maja 1620 chrzestnym²⁴, a 5 lipca 1626 r. – świadkiem na ślubie (ostatnie jego pojawienie się w księgach reszelskich)²⁵. Można dodać, że 22 lutego 1687 roku „Andreas Klug civis et Elisabeth uxor” ochrzczili córkę Elżbietę (możliwe, że ów obywatel reszelski był potomkiem malarza)²⁶.

„Nicolaus pictor” był chrzestnym 31 stycznia 1648 r.²⁷

W końcu XVII stulecia można odnotować jeszcze jednego malarza reszelskiego: 13 stycznia 1695 r. „Jo[ann]es Brock pictor et Dorothea” ochrzczili syna Antoniego²⁸.

¹⁶ Ibidem, k. 9v, 20v i 56v.

¹⁷ Ibidem, k. 66v (3 XII 1690), k. 71 (4 XI 1691), k. 76v (11 XI 1692), k. 77v (1 III 1693), k. 84v (2 IV 1694), k. 92v (13 VIII 1695), k. 96v (29 II 1696), k. 98 (26 V 1696), k. 102 (7 II 1697), k. 102v (1 III 1697), k. 104v (17 VI 1697), k. 114 (25 IX 1698), k. 127v (25 IX 1700) i k. 138 (12 IX 1702).

¹⁸ Ibidem, k. 163 i 180v (tu bez określenia „sodalis”). W dokumencie dotyczącym przeprowadzonej w latach 1713–1714 przez biskupa Andrzeja Teodora Potockiego rewizji przywilejów rzemieślników warmińskich (AAWO, AB, H 470) zostali wymienieni m.in. dwaj stolarze reszelscy: Jan Zimmerman i czeladnik Jan Reichert (może to drugie imię Kaspara, bo drugiego syna – jak wynika z księgi chrztów – stolarz Daniel Reichert nie miał).

¹⁹ AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 15.

²⁰ Ibidem, k. 85v.

²¹ AAWO, Ap, Reszel E 469, s. 27.

²² AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 11v.

²³ AAWO, Ap, Reszel E 469, s. 9.

²⁴ AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 78.

²⁵ AAWO, Ap, Reszel E 469, s. 29.

²⁶ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 42.

²⁷ AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 142.

²⁸ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 89.

Maternowi znani byli reszelscy złotnicy: Johannes/Hans Welaw (1579), którego syn Korneliusz ożenił się w 1603 r. z Łucją Burchard; Franz Straube/Straw (1603, zmarł przed 1615); Heinrich Delgen (1608); złotnik Dawid (1611); członek Bractwa Kapłańskiego Georg Rossau (1620); Johannes /Hans Schulz/Sculteti, który wraz z żoną Esther z domu Dittloff ochrzcił w latach 1604–1617 siedmioro dzieci, w 1604 r. został starszym ławnikiem, a w 1607 r. – rajcą i sędzią miejskim (był też członkiem Bractwa Różańcowego i Bractwa Kapłańskiego).

Faktycznie „Joannes Welaw aurifaber et Anna uxor” ochrzcieli 5 listopada 1579 r. córkę Ertmudę²⁹, która z kolei 9 października 1603 r. została odnotowana jako chrzestna³⁰. 9 listopada 1603 r. związek małżeński zawarli: „Cornelius Johannis Welaw [filius], Lucia Melchioris Burchardi derelicta vidua e Schonflies” (świadkami ceremonii ślubnej byli: Valentinus Bistri, złotnik Johannes Sculteti, Georgius Teschner i Petrus Lembky)³¹. Jeszcze przed ożenkiem Korneliusz był trzykrotnie chrzestnym: 24 maja, 17 września i 2 października 1603 r., a później wystąpił w tej roli jeszcze dwukrotnie: 26 lipca 1607 i 27 października 1608 r.³² Łucja Welaw była chrzestną 9 listopada 1605 r.³³

Korneliusz Welaw i Łucja ochrzcieli czworo dzieci: 8 listopada 1604 córkę Annę, 16 sierpnia 1606 syna Jana, 5 sierpnia 1608 córkę Gertrudę i 25 lutego 1610 r. syna Jerzego³⁴.

A wspomniany Joannes/Johannes/Hans Sculteti/Schultz wraz z żoną Ester/Esther/Hester ochrzcił siedmioro dzieci:

- 29 sierpnia 1604 r. córkę Hester³⁵,
- 14 marca 1606 r. córkę Katarzynę³⁶,
- 19 listopada 1607 r. syna Jana³⁷,
- 25 czerwca 1609 r. syna Jerzego³⁸,
- 5 sierpnia 1611 r. córkę Urszulę³⁹,
- 27 marca 1614 r. dziecko, którego imienia nie podano⁴⁰,

²⁹ AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 3.

³⁰ Ibidem, k. 14v.

³¹ AAWO, Ap, Reszel E 469, s. 3.

³² AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 13, 14, 14v, 29 i 36.

³³ Ibidem, k. 23.

³⁴ Ibidem, k. 19, 25, 35 i 42v.

³⁵ Ibidem, k. 18v.

³⁶ Ibidem, k. 24.

³⁷ Ibidem, k. 31.

³⁸ Ibidem, k. 39v.

³⁹ Ibidem, k. 47.

⁴⁰ Ibidem, k. 55v.

– 10 września 1617 r. córkę Urszulę (pierwsza córka o tym imieniu musiała umrzeć w wieku kilku lat)⁴¹.

Jako chrzestny Johannes Sculteti/Schultz został odnotowany 24 kwietnia 1600, 24 sierpnia 1603 i 13 maja 1604 r.⁴², a jego żona Hester – 11 i 29 grudnia 1603⁴³ oraz 13 czerwca 1608 r. (wtedy zapisano: „D[omini] Joannis Schultzin uxor”)⁴⁴.

Można dodać, że 4 grudnia 1603 r. odbył się chrzest bliźniąt Anny i Mikołaja, których rodzicami byli: „Clemens Johannes Sculteti famulus, Barbara soluta”⁴⁵.

Johannes Schultz był 13 lipca 1603 świadkiem na ślubie⁴⁶, w tejże roli 6 lipca 1603 wystąpił także „Franz Straw aurifaber”⁴⁷, natomiast chrzestnym był 23 sierpnia 1608 r. „Henricus Delgen Goldtschmit”⁴⁸.

Maternowi znani byli również: przedstawiciele rodziny Rösenberger (Rosemberski, Rosendorff) odlewnicy dzwonów, pojawiający się – według niego – w księdze chrztów w latach 1603, 1610 i 1624, a także organmistrz Valentin Frentzel, odnotowywany w księgach metrykalnych w latach 1610–1625.

18 stycznia 1610 chrzestnym był Hans Rössenperger⁴⁹, 28 czerwca 1610 – Martinus Rössenpreger⁵⁰ [sic], a 25 czerwca 1624 roku „Simon Rössenberger & Ephemia [sic] uxor” ochrztili córkę Annę⁵¹ (w 1603 r. Rösenbergera/Rosendorffa w księdze chrztów – mimo zapowiedzi Materna – nie znajdujemy; do rodziny tej chyba nie może być bowiem zaliczony będący 4 czerwca 1603 r. świadkiem na ślubie Hennig Röffschlegerus⁵²).

„Valtin Org[e]lmacher” był chrzestnym 15 lipca 1610 r.⁵³, a w latach 1610–1625 tenże Valentinus Frentzlerus/Frentzel organista wraz z żoną Gertrudą ochrzcił siedmioro dzieci:

- 26 lutego 1610 r. syna Macieja⁵⁴,
- 5 sierpnia 1613 r. córkę Anne⁵⁵,

---

⁴¹ Ibidem, k. 68.

⁴² Ibidem, k. 8, 14 i 17v.

⁴³ Ibidem, k. 15v.

⁴⁴ Ibidem, k. 34v.

⁴⁵ Ibidem, k. 15v.

⁴⁶ AAWO, Ap, Reszel E 469, s. 2.

⁴⁷ Ibidem, s. 1.

⁴⁸ AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 35.

⁴⁹ Ibidem, k. 42.

⁵⁰ Ibidem, k. 44.

⁵¹ Ibidem, k. 89.

⁵² AAWO, Ap, Reszel E 469, s. 1.

⁵³ AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 44.

⁵⁴ Ibidem, k. 43v.

⁵⁵ Ibidem, k. 53.

- 8 listopada 1615 r. córkę Elżbietę⁵⁶,
- 7 kwietnia 1619 r. córkę Ertmudę⁵⁷,
- 25 stycznia 1622 r. córkę Dorotę⁵⁸,
- 4 lipca 1623 r. córkę Małgorzatę⁵⁹,
- 6 października 1625 r. syna Walentego⁶⁰.

Artyści i rzemieślnicy reszelscy z przełomu XVII i XVIII oraz XVIII w.

Grzegorz vel Jerzy Glom (1714 (?)-1790)

Postać tego rzeźbiarza sprawiała i nadal sprawia badaczom wiele kłopotów. Georg Matern w monografii Reszla napisał (s. 313): „Aus dem 18. Jahrhundert seien noch genannt: Jakob Wichmann, Bildhauer, 1701; Franz Sebastian Bruckner, Bildhauer, 1742 mit Catharina getraut, Trauzeuge Joh. Chr. Schmidt; Petrus Glom, Bildhauer, † 1763, und sein Sohn Georg Glom, Bildhauer, 1765 u. ff., † 1790 (Totenbuch der Tischlerinnung)“.

Z informacji tej nie wynika jasno, czy podane wyżej daty śmierci obu Glomów pochodzą z nieistniejącej dziś księgi zmarłych cechu stolarzy, czy też tylko ta ostatnia została tam odnotowana.

Punktem wyjścia dla naszych rozważań dotyczących postaci obu Glomów należy – moim zdaniem – uczynić dwie zapiski z reszelskiej księgi zmarłych z 1757 i 1763 r. Mianowicie odnotowano tam, że 1 listopada 1757 r. zmarł trzyletni „Franciscus Georgii Glom sculptoris filius”⁶¹, a 3 stycznia 1763 r. zmarła pięcioletnia „Agnes D[omini] Petri Glom sculptoris filia”⁶². Spróbujmy skonfrontować te zapiski z księgami chrztów.

Okazuje się, że 16 września 1754 r. „Gregorius Schlom civis Rösseliensis, Anna uxor” ochrztili syna Franciszka (jego chrzestnymi byli: „Jacobus Kurioth civis pistor Rösseliensis et Hellena [sic] Andreae Wossedt civis rotarii Rösseliensis uxor”)⁶³, a 15 kwietnia 1758 r. „Gregorius Glom civis Rösseliensis, Anna Andreae Wossed rotarii civis Rösseliensis filia” ochrztili córkę Agnieszkę (jej chrzestnymi byli: „Andreas Wossed Andreae Wossed rotarii civis Rösselien-

⁵⁶ Ibidem, k. 61v.

⁵⁷ Ibidem, k. 73.

⁵⁸ Ibidem, k. 80v.

⁵⁹ Ibidem, k. 86.

⁶⁰ Ibidem, k. 93.

⁶¹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 54.

⁶² Ibidem, k. 71v.

⁶³ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 101v.

sis filius, Magdalena Jacobi Koriioth pistoris civis Rösseliensis uxor”⁶⁴. Nie ma tu mowy o rzeźbiarzu Piotrze Glomie, bo rodzicami zarówno Franciszka, jak i Agnieszki byli – według obu ksiąg chrztów – Grzegorz Glom/Schlom i Anna, córka reszelskiego kołodzieja Andrzeja Wosseda/Wossedta. Co więcej, chrzestnymi obojga dzieci byli zapewne spokrewnieni/spowinowaceni z rodzicami niemowląt piekarz Jakub Koriioth/Kuriioth i jego żona Magdalena oraz wuj dzieci (brat ich matki) Andrzej Wossed (syn kołodzieja Andrzeja) i jego matka Helena.

Sprawdźmy, kiedy odbył się ślub Grzegorza Gloma i Anny oraz czy mieli oni także inne potomstwo.

W reszelskiej księdze zaręczonych na tej samej karcie odnotowano obok siebie – zapewne z góry zaplanowane w tym samym czasie – zaręczyny dwóch par: 12 listopada 1750 r. „Honoratus Andreas Wossed rotarius civis Rösseliensis sponsus, V[irtuosa] v[irgo] Magdalena p[iae] d[efuncti] Famati D[omini] Simoni Jordan scabini Rösseliensis filia”, a 14 listopada 1750 r. „Honoratus Gregorius Schlom civis Rösseliensis sponsus, Virtuosa Anna Honorati Andreae Wossed rotarii civis Rösseliensis filia”⁶⁵.

O dziwo, w księdze ślubów znajdujemy na sąsiednich stronach aż dwie zapiski o ślubie udzielonym Grzegorzowi i Annie. Mianowicie 23 listopada 1750 r. zanotowano: „Ressell. Gregorius Glom C[ivis] R[esseliensis], uxor Anna”, a świadkami byli: sukiennik Wincenty Weiermiller/Veyermiler i piekarz Tomasz Popkin⁶⁶.

Wydaje się jednak, że z jakichś ważnych powodów do zaślubin w tym dniu nie doszło (a proboszcz zapomniał anulować wspomniany zapis), ponieważ 19 grudnia 1750 r. (w adwencie, co na Warmii zdarzało się niezwykle rzadko) zanotowano: „Freiheit. Gregorius Glom civis Rösseliensis, Anna uxor”, a świadkami uroczystości byli obaj burmistrzowie reszelscy: Jan Rautenberg i Jakub Dittloff (osobistości te poniekąd sankcjonowały adwentowy termin ślubu i uwiarygodniały stosowność uroczystości w tym rzadko spotykanym okresie). 12 stycznia 1751 r. wzięli ślub „Andreas Wossed rotarius, Magdalena uxor”, a świadkami tej ceremonii byli: burmistrz Jakub Dittloff i rajca (przyszły burmistrz) Jan Blochagen; obie zapiski znalazły się na jednej stronie księgi ślubów⁶⁷.

Najstarszym dzieckiem Grzegorza i Anny Glomów był ochrzczony 30 czerwca 1752 r. syn Piotr, którego chrzestnymi byli: „Andreas Wossed civis rotarius Rösseliensis et Barbara Martini Peslacker civis pistoris Rösseliensis uxor” (kolejnymi latoroślami tej pary byli wspomniani wyżej – zmarli młodo – Franciszek i Agnieszka)⁶⁸.

⁶⁴ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 10v.

⁶⁵ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 95.

⁶⁶ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 153.

⁶⁷ Ibidem, s. 154.

⁶⁸ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 88.

Odnotujmy teraz informacje o śmierci obojga małżonków. Obie te zapiski wprowadzają nieco zamieszania, zamiast pomóc w wyjaśnieniu zagmatwanej sytuacji. Otóż 18 czerwca 1789 r. w wieku – jak podano – 72 lat zmarła „Anna Georgii Glom civis Rösseliensis uxor” (musiałaby więc urodzić się około 1717 r.)⁶⁹, a 7 kwietnia 1790 r. w wieku – jak zapisano – 90 lat zmarł ze starości „Georgius Glom civis Rösseliensis” (powinien więc urodzić się około 1700 r.)⁷⁰. W obu zacytowanych wyżej zapiskach imię naszego bohatera przybiera postać: „Jerzy”, podobnie jak w notatce z 1757 r. o śmierci jego syna Franciszka.

Poszukując chrztów Anny Wossed i Jerzego/Grzegorza Gloma w okolicach dat, wynikających z zapisek o ich zgonach, doznajemy zawodu – wzmianek takowych z tych lat w księgach reszelskich nie ma.

Z 11 marca 1739 r. mamy za to informację, że chrzestnym był „Gregorius Glom studiosus Resseliensis”⁷¹. W edycji Georga Lühra znajdujemy zapis o tym, że w 1731 r. do gimnazjum reszelskiego zapisał się „Gregorius Glom Resseliensis”⁷². Do tegoż gimnazjum przyjmowano przeważnie kilkunastoletnich młodzieńców, nawet dwudziestokilkuletnich, ale raczej nie trzydziestoletnich, dlatego w świetle chronologii zapisu do gimnazjum Grzegorza Gloma, datę jego urodzin należałoby określić na około 1714–1717. A to, że w 1739 r. napisano o nim „studiosus Resseliensis” mogło znaczyć, iż po ukończeniu gimnazjum reszelskiego uczył się nadal, tyle że poza Reszlem, ale dla proboszcza był ciągle „studentem reszelskim”.

W latach późniejszych „Gregorius Glom civis Rosseliensis [sic]” był 8 maja 1760 r. świadkiem zaręczyn⁷³, „Gregorius Glom sculptor in Freyheit” był 14 listopada 1779 r. chrzestnym Magdaleny, córki stolarza Szymona Zimmermana i Anny z domu Buick/Buigk⁷⁴, a „Gregorius Glom civis Roesseliensis” ponownie wystąpił w roli chrzestnego 11 października 1784 r.⁷⁵

Spróbujmy poszukać notatki o narodzinach Grzegorza Gloma około 1700 r., skoro umierając Jerzy/Grzegorz Glom miał mieć 90 lat.

23 listopada 1698 r. pobrał się „Joannes Glom sodalis Resseliensis & Elizabeth Christophori Kesselowski filia”⁷⁶.

⁶⁹ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 37v.

⁷⁰ Ibidem, k. 40.

⁷¹ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 8v (w ceremonii tej towarzyszyła mu jako chrzestna Barbara, córka śp. stolarza Jana Willa).

⁷² *Die Schüler des Rösseler Gymnasiums nach dem Album der marianischen Kongregation*, Tl 1–3, 1631–1797, hrsg. von G. Lühr, Braunsberg 1904–1911, nr 3018, s. 285.

⁷³ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 119v.

⁷⁴ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 114.

⁷⁵ Ibidem, k. 172.

⁷⁶ AAWO, Ap, Reszel E 470, s. 3. W księdze reszelskiej po raz pierwszy Jo[ann]es Glom pojawia się jako chrzestny 5 V 1693 – AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 79.

Małżonkowie ci ochrzcili najpewniej siedmioro dzieci:

- 23 lipca 1699 r. córkę Annę⁷⁷,
- 14 sierpnia 1701 r. syna Andrzeja⁷⁸,
- 9 maja 1703 r. syna Jana⁷⁹,
- 29 października 1704 r. syna Szymona (imię matki zapisano wówczas: „Margaretha”)⁸⁰,
- 2 września 1707 r. syna Mateusza⁸¹,
- 5 kwietnia 1709 r. córkę Barbarę (o ojcu zapisano: „hortulanus”)⁸²,
- 27 października 1714 r. syna Grzegorza (o ojcu zapisano: „operarius”)⁸³.

Data urodzin tego Grzegorza Gloma – rok 1714 – koreluje z datą jego zapisu do gimnazjum reszelskiego (1731), ponadto z faktem, że w 1739 r. (mając nieco ponad 24 lata) jeszcze studiował, a także z datą jego ożenku (1750).

Co do Piotra Gloma, to być może Matern niezbyt uważnie przyjrzał się wspomnianej wyżej zapisce o zgonie Agnieszki, córki jakoby „D[omini] Petri Glom sculptoris” pod datą 3 stycznia 1763 r. Podał bowiem, co powtarzają za nim wszyscy autorzy, że rzeźbiarz Piotr Glom zmarł w 1763 r., podczas gdy reszelska księga zmarłych absolutnie tego nie potwierdza.

Syn Grzegorza Gloma i Anny z domu Wossed, Piotr (rocznik 1752), zawarł się 10 grudnia 1781 r., co zapisano: „D[omi]nus Petrus Stanislaus Glom civis Rösseliensis 30 [annorum], Veronica p[ia]e d[efuncti] Francisci Miller civis Rösseliensis relicta vidua 34 [annorum]”⁸⁴. Ślub tej pary odbył się 15 stycznia 1782 r.⁸⁵

Weronika była córką obywatela reszelskiego, kuśnierza Andrzeja Barcza/Bartza i Katarzyny, a została ochrzczona 23 kwietnia 1748 r.⁸⁶ Jej pierwszym mężem był garbarz reszelski Franciszek Miller/Müller, wdowiec; zaręczyny odbyły się 3 stycznia (świadkami byli: ławnik Jakub Wobbe i obywatel reszelski Józef Miller)⁸⁷, a ślub 19 stycznia 1767 r. (świadkami byli: rajca reszelski Fryderyk Bergman i ławnik bisztynecki Franciszek Müller)⁸⁸. Małżonkowie 5 paź-

⁷⁷ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 119v.

⁷⁸ Ibidem, k. 132v.

⁷⁹ Ibidem, k. 143v.

⁸⁰ Ibidem, k. 155.

⁸¹ Ibidem, k. 176.

⁸² Ibidem, k. 186.

⁸³ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 6v.

⁸⁴ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 45v.

⁸⁵ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 321.

⁸⁶ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 60v (wuj Weroniki, Jan Bartz, również był kuśnierzem w Reszlu; jego żona Gertruda była jej chrzestną).

⁸⁷ Ibidem, k. 8v.

⁸⁸ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 253.

dzielnika 1768 r. ochrztili córkę Weronikę, której chrzestnymi byli: dziadek Andrzej Bartz i wdowa po obywatelu reszelskim, Anna Guttzeit⁸⁹. Było to ich jedyne dziecko, a Franciszek Miller zmarł na gruźlicę w wieku czterdziestu czterech lat 10 października 1780 r.⁹⁰

„D[omi]nus Petrus Stanislaus Glom geometra” był chrzestnym 23 września 1781⁹¹, „Petrus Glom civis Rösseliensis” był 2 listopada 1783 świadkiem zaręczyn zapewne spokrewnionego/spowinowaconego z nim dwudziestotrzyletniego Andrzeja Gloma (urodzonego 26 stycznia 1761⁹²) z dwudziestojednoletnią Agnieszką, córką kowala Pawła Quintara⁹³, a „D[ominus] Petrus Glom distractor mercium” był chrzestnym 5 grudnia 1783 r.⁹⁴

Wiek narzeczonych Piotra Gloma i Weroniki w chwili ich zaręczyn trudno pogodzić z zapiskami o ich wieku w chwili śmierci (skoro wieku Weroniki w księdze zmarłych nie podano prawidłowo, to analogicznie nie można wykluczyć możliwości pomyłki co do wieku Piotra). Mianowicie 24 marca 1797 r. zmarł „Petrus Glom civis Roesseliensis 25 [sic – J.P.] [annorum]”⁹⁵ (prawidłowy byłby wiek: czterdzieści pięć lat; zresztą w latach 1770–1773 żaden Piotr Glom nie został ochrzczony w Reszlu), a 24 października 1798 r. zmarła „Veronica p[iae] d[efuncti] Petri Glom c[ivis] R[oesseliensis] uxor 58 [sic – J.P.] [annorum]”⁹⁶ (prawidłowy jest wiek: pięćdziesiąt lat; zresztą nawet gdybyśmy nie znali daty chrztu Weroniki, to zapisano przecież, że w chwili zaręczyn z Piotrem Glomem w końcu 1781 r. miała trzydzieści cztery lata – w rzeczywistości do ich ukończenia zostawało kilka miesięcy – a więc jesienią 1798 r. nie mogła mieć pięćdziesięciu ośmiu, a właśnie pięćdziesiąt – pięćdziesiąt jeden lat).

Jeśli Grzegorz/Jerzy Glom miałby być synem Piotra Gloma, to odnotujmy, że 21 stycznia 1709 r. zaręczyli się: „Petrus Glom famulus oriundus ex Plausen, Dorothea vidua sponsa p[iae] d[efuncti] Joannis Hoffman hortulani ex Tolnik”⁹⁷, którzy wzięli ślub 11 lutego 1709 r.⁹⁸ Małżonkowie ci ochrztili w Tolnikach 23 października 1710 r. córkę Annę⁹⁹, a 7 stycznia 1713 r. syna Michała¹⁰⁰.

⁸⁹ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 7.

⁹⁰ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 9.

⁹¹ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 134v.

⁹² AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 50.

⁹³ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 51.

⁹⁴ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 161.

⁹⁵ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 58v.

⁹⁶ Ibidem, k. 63.

⁹⁷ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 19.

⁹⁸ AAWO, Ap, Reszel E 470, s. 106.

⁹⁹ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 194 (ojca dziecka określono: inquilinus).

¹⁰⁰ Ibidem, k. 214 v (nazwisko ojca dziecka zapisano: Glommen).

Gwoli ścisłości należy podać, że 9 marca 1705 r. „Thomas Szlom, uxor Anna” ochrzczili w Reszlu syna Grzegorza¹⁰¹. To najbliższy chronologicznie przełomu XVII i XVIII stulecia chrzest, który można by ewentualnie odnieść do osoby Grzegorza/Jerzego Gloma. Oprócz syna Grzegorza wymienione małżeństwo ochrzciło od jesieni 1692 do wiosny 1708 r. jeszcze dziesięcioro dzieci (żaden z pozostałych pięciu synów nie otrzymał imienia Jerzy)¹⁰². Tomasz i Anna pobrali się zapewne jesienią 1691 r., a ponieważ zapiski w reszelskiej księdze zareczonych rozpoczynają się od 1700 r. (a księga ślubów z lat 1654–1697 zaginęła), przeto nie mamy bliższych danych o tej parze.

Na początku lat siedemdziesiątych XVIII w. Jerzy Glom/Glomm pojawia się w księgach Bisztynka¹⁰³, ale nie jest to chyba interesujący nas rzeźbiarz reszelski, a mieszkaniec Bisztynka o tym samym nazwisku.

Tak więc przeważnie rozszerzając i uzupełniając cenne informacje Georga Materna, muszę jednak wyrazić wątpliwość w kwestii istnienia w ogóle osoby rzeźbiarza Piotra Gloma (zmarłego jakoby w 1763 r.), którego Matern w ślad za tenorem zapisu w reszelskiej księdze zmarłych niesłusznie – jak się wydaje – uznał za ojca śp. Agnieszki, sugerując ponadto, że był on ojcem rzeźbiarza Grzegorza vel Jerzego Gloma.

Franciszek Sebastian Bruckner

Jak napisał Matern, który nie znał nazwiska rodowego narzeczonej (zob. wyżej): „Hon[oratus] Franciscus Sebastianus Bruckner sculptor sodalis Resse-liensis et Virt[tuosa] Catharina Honesti Martini Hintz sartoris civis Resselien-sis filia sponsa” zaręczyli się 29 lipca 1742¹⁰⁴, a pobrali się 11 września tegoż roku (wtedy pana młodego określono już mianem „sculptor”¹⁰⁵); świadkiem obu ceremonii był rajca Jan [Chrystian] Schmidt.

1 października 1736 r. chrzestnym był czeladnik rzeźbiarski Jan Ernest Dibes¹⁰⁶.

Jan Weski (ok. 1660–1726)

Z informacji o tym, że 9 listopada 1726 r. w wieku sześćdziesięciu sześciu lat zmarł „Joannes Weski civis Rösseliensis”¹⁰⁷ wynika, iż urodził się zapewne około

¹⁰¹ Ibidem, k. 159.

¹⁰² Ibidem, k. 76 (16 X 1692), k. 82v (8 I 1694 – bliźnięta), k. 89 (24 I 1695 – bliźnięta), k. 110v (2 IV 1698), k. 128 v (25 XI 1700), k. 141 (9 II 1703 – bliźnięta) i k. 180 (26 III 1708).

¹⁰³ AAWO, Ap, Bisztynek 3, s. 150 (1770) i s. 152 (1771).

¹⁰⁴ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 77v.

¹⁰⁵ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 118.

¹⁰⁶ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 130.

¹⁰⁷ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 109v.

1660 r. Jego pierwszą żoną była Elżbieta, a ślub wzięli najpóźniej jesienią 1697 r., 6 września 1698 r. „Joannes Weski arcularius, Elisabeth” ochrzczili córkę Urszulę¹⁰⁸. W 1701 r. proboszcz wydał rodzinie trzy kartki do spowiedzi wielkanocnej: „Joannes Weski arcularius, uxor Elisabeth, puella Anna”¹⁰⁹.

W latach 1699–1703 małżonkowie ochrzczili trójkę dzieci, które jednak zmarły w pierwszej połowie 1703 r.: 15 stycznia, 10 kwietnia i 10 czerwca (w księdze zmarłych nie zapisano ani imion, ani wieku dzieci stolarza)¹¹⁰. Dzieckiem, które zmarło 10 kwietnia lub 10 czerwca 1703 r., był Franciszek, ochrzczony 21 lutego 1703 r.¹¹¹

To nieszczęście nie załamało rodziców, skoro 6 maja 1707 r. „Joannes Weski arcularius, Elisabeth uxor” ochrzczili córkę Katarzynę¹¹² (jednak i ona zmarła przed rokiem 1710).

Najprawdopodobniej jedną z ofiar wielkiej epidemii dżumy z lat 1709–1711 była małżonka Jana Weskiego, skoro 5 lipca 1711 r. jako świadek zaręczyn został zapisany „Joannes Weski viduus arcularius Roesseliensis”¹¹³, a 28 lipca 1711 r. pobrali się: „Joannes Weski arcularius civis viduus, Gertrudis Andreae Dekowski braxatoris virgo filia sponsa”¹¹⁴.

Arcularius Joannes Weski ochrzcił wraz z żoną Gertrudą czworo dzieci: 22 sierpnia 1715 syna Abrahama (jego chrzestnym był „Michael Wit[t] clavicularius civis Rösseliensis”), 6 lutego 1718 syna Józefa, 15 grudnia 1719 córkę Elżbietę i 17 lutego 1727 r. syna Franciszka¹¹⁵.

Jakub Schultz (ok. 1670–1725)

31 stycznia 1713 r. „Jacobus Schultz arcularius et Anna Marian[n]a uxor” ochrzczili syna Piotra¹¹⁶.

„Jacobus Schultz arcularius et tabernator” zmarł w wieku pięćdziesięciu pięciu lat 3 lutego 1725 r.¹¹⁷

Michał Will (ok. 1687–1728)

Przyszły stolarz reszelski pochodził ze wsi Kobiela. W 1705 r. zapisał się do gimnazjum reszelskiego¹¹⁸, ożenił się po raz pierwszy, będąc jeszcze czeladnikiem sto-

¹⁰⁸ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 114.

¹⁰⁹ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 3.

¹¹⁰ Ibidem, k. 73 (dwoje dzieci) i 73v.

¹¹¹ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 141v.

¹¹² Ibidem, k. 174.

¹¹³ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 27.

¹¹⁴ AAWO, Ap, Reszel E 470, s. 134.

¹¹⁵ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 11, 25v, 37 i 80.

¹¹⁶ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 215v.

¹¹⁷ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 105.

¹¹⁸ G. Lühr, *Die Schüler des Rösseler Gymnasiums*, nr 1702, s. 166.

larskim. Mianowicie 28 lipca 1712 r. zaręczyli się: „Michael Will sodalis arcularius ex Koblen pago oriundus, Anna Andrae Breier arcularii Rösseliensis virgo filia” (świadkiem narzeczonego był stolarz Jan Zimmermann senior)¹¹⁹, którzy 7 listopada 1712 r. wzięli ślub (świadkami ceremonii byli: burmistrz Jakub Meier i rajca-sędzia miejski Jakub Burchert)¹²⁰. W kontekście dat zaręczyn i ślubu tej pary pod znakiem zapytania staje zapis z 1711 r., kiedy to jakoby „Michael Witt [sic] arcularius, Anna consors” otrzymali od proboszcza reszelskiego cztery kartki do spowiedzi wielkanocnej (dla siebie i dwojga swoich domowników, których danych nie podano)¹²¹.

Michał Will i Anna ochrztili pięcioro dzieci: 28 października 1713 syna Szymona Judę Tadeusza¹²², 21 sierpnia 1715 córkę Annę¹²³, 1 września 1717 córkę Katarzynę¹²⁴, 31 sierpnia 1719 syna Michała¹²⁵ i 25 stycznia 1721 r. syna Karola (chrzestna chłopca była Gertruda, żona kowala Jana Schwartza)¹²⁶.

Po śmierci Anny (zapewne wkrótce po porodzie) 19 marca 1721 zaręczyli się: „Michael Will arcularius civis Resseliensis, Elisabetha filia Jacobi Karbowski civis Resseliensis” (świadkiem narzeczonej był kowal Jan Schwartz)¹²⁷, którzy 9 maja tego roku pobrali się (świadkami zaślubin byli: burmistrz Jakub Burchert i rajca Jakub Dittloff)¹²⁸.

Niebawem zmarła także Elżbieta i Michał Will 30 maja 1722 r. zaręczył się z Barbarą, córką śp. krawca reszelskiego Andrzeja Schilla/Schiela¹²⁹, a 22 czerwca tego roku poślubił ją (świadkami byli ci sami urzędnicy miejscy co przy poprzednim ślubie)¹³⁰.

Michał i Barbara ochrztili troje dzieci: 12 kwietnia 1723 córkę Barbarę¹³¹, 30 grudnia 1725 syna Dawida (jego chrzestnym był stolarz Jan Zim[m]erman senior)¹³² i 27 listopada 1726 r. córkę Elżbietę (do chrztu trzymał ją kowal Jan Schwartz)¹³³.

Jako chrzestnego odnotowano Michała Willa trzykrotnie: 15 marca 1718, 28 sierpnia 1718 i 30 grudnia 1725 r.¹³⁴, a jego trzecia żona, Barbara, wystąpiła w tej roli 15 października 1728 r.¹³⁵

¹¹⁹ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 30v.

¹²⁰ AAWO, Ap, Reszel E 470, s. 150.

¹²¹ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 61.

¹²² AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 221.

¹²³ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 11.

¹²⁴ Ibidem, k. 23.

¹²⁵ Ibidem, k. 35.

¹²⁶ Ibidem, k. 44v.

¹²⁷ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 40v.

¹²⁸ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 9.

¹²⁹ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 42v.

¹³⁰ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 15.

¹³¹ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 57v.

¹³² Ibidem, k. 73.

¹³³ Ibidem, k. 78v.

¹³⁴ Ibidem, k. 26v, 29 i 73.

¹³⁵ Ibidem, k. 88v.

„Michael Will civis Resseliensis” zmarł w wieku czterdziestu jeden lat 15 grudnia 1728 r.¹³⁶

Adalbert Rosohinski (ok. 1697–1733)

„Adalbertus Rosohinski arcularius civis” zmarł w wieku trzydziestu sześciu lat 12 maja 1733 r.¹³⁷

Jakub Tater (ok. 1697–1754)

„Jacobus Tater faber lignarius” zmarł w wieku pięćdziesięciu siedmiu lat 19 listopada 1754 r.¹³⁸

Michał Kalhorn (ok. 1700–1754)

Zaręczył się 28 października 1729 r. z Barbarą, wdową po śp. stolarzu reszelskim Michale Willu¹³⁹ (zob. wyżej); ślub wzięli 16 listopada tegoż roku¹⁴⁰. Ochrzcili pięcioro dzieci:

- 19 sierpnia 1730 r. córkę Annę¹⁴¹,
- 24 czerwca 1732 r. córkę Magdalenę¹⁴²,
- 23 czerwca 1734 r. syna Jana Ignacego¹⁴³; dziecko zmarło mając sześć tygodni 3 sierpnia 1734 r.¹⁴⁴,
- 19 listopada 1735 r. córkę Elżbietę¹⁴⁵,
- między 1 a 3 marca lub między 28 a 31 marca 1739 r. syna Walentego¹⁴⁶.

¹³⁶ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 114v.

¹³⁷ Ibidem, k. 124.

¹³⁸ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 43v.

¹³⁹ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 54.

¹⁴⁰ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 67.

¹⁴¹ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 98.

¹⁴² Ibidem, k. 107.

¹⁴³ Ibidem, k. 117.

¹⁴⁴ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 126.

¹⁴⁵ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 126.

¹⁴⁶ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 8 lub 8v. Na uszkodzonych dolnych fragmentach tych kart brakuje zapisek o czterech chrztach (pozostałe uszkodzone sąsiednie karty nie wchodzą w grę, ponieważ – mimo uszkodzeń – widać albo początek zapisu dotyczący danych rodziców, albo imię ochrzczonego dziecka i żaden z tych przypadków nie odnosi się do Michała Kalhorna i jego syna, Walentego). Jedną z tych brakujących zapisek dotyczy niewątpliwie chrztu Walentego Kalhorna, dlatego można uściślić informację G. Materna, który w monografii Reszla podaje, że Walenty urodził się ok. 1740 r. Dojrzałe życie spędził w Jezioranach i jeśli zmarł po 1784 r., to fakt ten został niewątpliwie odnotowany w jeziorańskiej księdze zmarłych z lat 1784–1829, z której wypisy znajdują się w Martin–Opitz–Bibliothek w Herne.

Anna zaręczyła się 3 września 1750 r. z piekarzem reszelskim Józefem Pingelem juniorem¹⁴⁷, a 28 września tego roku wyszła za niego za mąż¹⁴⁸. Ochrzcili sześcioro dzieci:

- 10 kwietnia 1752 r. Annę (chrzestni: Józef Pingel senior i Barbara, żona Michała Kalhorna)¹⁴⁹; dziecko zmarło w wieku dwóch lat 9 maja 1754 r.¹⁵⁰,
- 26 listopada 1753 r. Katarzynę¹⁵¹,
- 10 września 1755 r. Magdaleny, której chrzestną określono: „Magdalena [sic – J.P.] p[iae] d[efuncti] Michaelis Kalhorn civis Rösseliensis uxor” (chodzi tu oczywiście o Barbarę, babkę niemowlęcia)¹⁵²,
- 28 listopada 1757 r. Andrzeja¹⁵³,
- 25 listopada 1759 r. Franciszka¹⁵⁴; dziecko zmarło mając – jak podano dwukrotnie za mało – siedem tygodni 7 marca 1760 r.¹⁵⁵,
- 2 maja 1761 r. Barbarę¹⁵⁶.

Józef Pingel junior zmarł w wieku czterdziestu sześciu lat 22 stycznia 1768 r.¹⁵⁷ 12 lipca tego roku wdowa Anna zaręczyła się z kołodziejem reszelskim Andrzejem Suchem¹⁵⁸, a 8 sierpnia wyszła za niego za mąż¹⁵⁹. Jednym ze świadków zaręczyn i ślubu był stolarz Jan Amsel. 4 czerwca 1769 r. „Andreas Such civis, Anna uxor Michaelis Kalhorn civis Resseliensis filia” ochrzczili syna Jana, którego chrzestnym został Jan Amsel¹⁶⁰.

„Anna Andreae Zuch rotarii C[ivis] R[össeliensis] uxor” zmarła wskutek ataku apopleksji 19 maja 1794 r. w wieku – jak podano zawiązując go o dwa lata – sześćdziesięciu sześciu lat¹⁶¹.

Magdalena zaręczyła się 27 października 1756 r. z Janem Amselem¹⁶², a 4 listopada tego roku pobrali się¹⁶³ (o ich potomstwie oraz kolejnym małżeństwie Magdaleny i dzieciach z tego związku zob. niżej).

---

¹⁴⁷ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 94.

¹⁴⁸ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 150.

¹⁴⁹ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 87.

¹⁵⁰ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 42v.

¹⁵¹ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 96v.

¹⁵² Ibidem, k. 109.

¹⁵³ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 6v.

¹⁵⁴ Ibidem, k. 37.

¹⁵⁵ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 62v.

¹⁵⁶ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 53v.

¹⁵⁷ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 85.

¹⁵⁸ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 10v.

¹⁵⁹ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 257v.

¹⁶⁰ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 11v.

¹⁶¹ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 51.

¹⁶² AAWO, Ap, Reszel 7, k. 105v.

¹⁶³ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 181.

Elżbieta została drugą żoną Krzysztofa Sanda: 23 kwietnia 1760 r. odbyły się ich zaręczyny¹⁶⁴, a 19 maja tego roku – ślub (świadkami ceremonii byli: rajca Józef Schlegel i rzeźbiarz [Chrystian] Bernard Schmitt)¹⁶⁵. Krzysztof Sand zmarł w wieku siedemdziesięciu lat 4 maja 1765 r.¹⁶⁶, a niespełna osiem miesięcy po jego śmierci wdowa wyszła za Jana Wisotzkiego (o ich potomstwie zob. niżej).

Michał Kalhorn zmarł 22 czerwca 1754 r. w wieku pięćdziesięciu czterech lat¹⁶⁷.

Joachim Fryderyk Gedig (ok. 1700–1759)

Mariusz Smoliński (*Rzeźbiarz Jan Chrystian Schmidt. Rola Warmii jako prowincji artystycznej w XVIII wieku*, Olsztyn 2006, s. 93) podał za Maternem, że: „W 1740 r. wymieniany jest w Reszlu stolarz Gedigk, któremu zapłacono za wykonanie nowego Grobu Pańskiego”.

Stolarz Joachim Fryderyk Gedig/Gedigk/Gedick/Gedcke/Gedke/Getke/Getki i jego żona Anna ochrztili siedmioro dzieci (zapiski dotyczące drugiego i szóstego chrztu podają tylko drugie imię ojca):

– 2 marca 1736 r. córkę Gertrudę (jej chrzestną była Gertruda, żona stolarza Jana Zimmermana)¹⁶⁸,

– 3 lipca 1738 r. syna Józefa¹⁶⁹; dziecko zmarło (na potówkę) w wieku – jak podano, nieco zaniżając go – dwóch lat 15 stycznia 1741 r.¹⁷⁰,

– 7 października 1740 r. córkę Annę Barbarę¹⁷¹; dziecko zmarło w wieku dwóch lat 1 sierpnia 1742 r.¹⁷²,

– 24 stycznia 1743 r. syna Joachima Fryderyka¹⁷³; dziecko zmarło mając nieco ponad półtora roku 8 września 1744 r.¹⁷⁴,

– 3 sierpnia 1746 r. córkę Sabinę,¹⁷⁵

– 11 stycznia 1749 r. córkę Elżbietę¹⁷⁶; dziecko zmarło mając półtora roku 27 września 1750 r.¹⁷⁷,

¹⁶⁴ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 117.

¹⁶⁵ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 204.

¹⁶⁶ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 77.

¹⁶⁷ Ibidem, k. 43.

¹⁶⁸ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 127.

¹⁶⁹ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 4.

¹⁷⁰ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 16v.

¹⁷¹ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 17 (nazwisko stolarza zapisano tu w formie: Getke; chrzestnym jego córki był krawiec Szymon Teschner).

¹⁷² AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 19.

¹⁷³ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 29v.

¹⁷⁴ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 22v.

¹⁷⁵ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 50v.

¹⁷⁶ Ibidem, k. 65v.

¹⁷⁷ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 35 (nazwisko ojca zmarłej zapisano tu w formie: Getke).

– 11 listopada 1750 r. syna Marcina¹⁷⁸, dziecko zmarło w wieku trzech lat 16 sierpnia 1753 r.¹⁷⁹

„Frid[ericus] Joach[imus] Gedig arcularius civis Rösseliensis” był 18 marca 1745 chrzestnym¹⁸⁰, 2 września 1737 świadkiem zaręczyn średniej córki Krzysztofa Peuckera, Anny, z piekarzem Bartłojem Radigiem¹⁸¹, 11 listopada 1742 świadkiem zaręczyn ślusarza Lamberta Apelhevena i Elżbiety¹⁸² (i 10 stycznia 1743 świadkiem na ich ślubie¹⁸³), a 27 października 1756 r. świadkiem zaręczyn swego kolegi po fachu Jana Amsela z Małgorzatą Kalthorn¹⁸⁴. Anna Gedick była 27 września 1751 r. chrzestną Michała, syna murarza Wawrzyńca Willa i Barbary¹⁸⁵.

Gertruda 13 października 1764 r. zaręczyła się ze stolarzem Józefem Dąbrowskim/Dombrowskim¹⁸⁶, a 29 października tegoż roku wyszła za niego (jednym ze świadków zaślubin był stolarz Jan Amsel)¹⁸⁷.

Sabina była 11 stycznia 1765 r. chrzestną wraz ze swoim szwagrem, stolarzem Józefem Dąbrowskim¹⁸⁸. 4 lutego 1774 r. zaręczyła się z trzydziestopięcioletnim czeladnikiem krawieckim Józefem Oppeltem, synem śp. Walentego, handlarza szkłem¹⁸⁹, a 9 lutego tegoż roku wyszła za niego za mąż (podano wówczas, że miała dwadzieścia trzy lata, choć liczyła dwadzieścia siedem lat)¹⁹⁰.

Stolarz Joachim Fryderyk Gedig zmarł w wieku pięćdziesięciu dziewięciu lat 14 kwietnia 1759¹⁹¹, a jego żona – Anna – w wieku sześćdziesięciu trzech lat 16 grudnia (pogrzeb 20 grudnia) 1775 r.¹⁹²

Mateusz vel Maciej Kaczyński (1712–1756)

9 listopada 1711 r. zaręczyli się: „Matthias Kaczynski ex Krausen famulus sponsus, Marianna p[ia]e d[e]functi Joachimi Berman filia conversa ex Babezis Ducatu sponsa”¹⁹³, którzy 22 listopada tego roku pobrali się¹⁹⁴. Byli to rodzice póź-

¹⁷⁸ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 78v.

¹⁷⁹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 40v (nazwisko ojca zmarłego zapisano tu w formie: Getki).

¹⁸⁰ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 42v.

¹⁸¹ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 68v.

¹⁸² Ibidem, k. 78v (tu zapisano właściwe imię stolarza: Joachimus).

¹⁸³ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 120 (tu przypisano mu omyłkowo imię: Christophorus).

¹⁸⁴ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 106.

¹⁸⁵ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 83v.

¹⁸⁶ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 4.

¹⁸⁷ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 236.

¹⁸⁸ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 97.

¹⁸⁹ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 20v.

¹⁹⁰ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 278.

¹⁹¹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 59v.

¹⁹² Ibidem, k. 114.

¹⁹³ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 29.

¹⁹⁴ AAWO, Ap, Reszel E 470, s. 142.

niejszego stolarza reszelskiego, Mateusza, ochrzczonego 16 marca 1712 r. (rodziców jego określano: Mateusza byli „Matthaeus Kaczynski operarius parens, Marianna consors”)¹⁹⁵.

Zaręczył się on 6 stycznia 1741 („Honoratus Matthaeus Kaffzinski sodalis arcularius Resseliensis, Gertrudis p[iae] d[efuncti] Honorati Gregorii Welcke panificis civis Resseliensis filia”¹⁹⁶), a 6 lutego 1741 r. ożenił się: „Matthaeus Kaffzinski arcularius civis Resseliensis, Gertrudis uxor”¹⁹⁷.

Małżonkowie doczekali się czworga dzieci: 8 stycznia 1742 ochrzcili Gertrudę¹⁹⁸, która dożyła wieku dojrzałego, ale pozostałe dzieci zmarły bardzo młodo: 29 kwietnia 1744 półroczna Anna Barbara¹⁹⁹, 20 listopada 1746 dwuletnia Marianna²⁰⁰, a 15 stycznia 1757 r. (już po śmierci obojga rodziców) roczny Józef²⁰¹.

Stolarz Mateusz vel Maciej (drugie imię zapisano tylko w księdze zmarłych) Kaczyński zmarł w wieku – jak podano – czterdziestu pięciu lat 14 lutego 1756²⁰², a jego żona Gertruda w wieku czterdziestu trzech lat 12 marca 1756 r.²⁰³

Najstarsza córka Kaczyńskich, Gertruda, zaręczyła się 28 sierpnia 1762 r. z reszelskim szewcem Józefem Klawsem²⁰⁴, a 11 października tegoż roku wyszła za niego za mąż²⁰⁵. 24 września 1763 r. małżonkowie ochrzcili córkę Magdalenę (jej chrzestną była Magdalena, córka komornika reszelskiego Jana Kaczyńskiego²⁰⁶).

Jan Skaluk (ok. 1713–1756)

„Joannes Skaluk arcularius Resseliensis civis” zmarł w wieku czterdziestu trzech lat 27 sierpnia 1756 r.²⁰⁷

Jan Schrötter (ok. 1719–1802)

„Joannes Schrotter arcularius civis Rösseliensis” był świadkiem zaręczyn 18 listopada 1759 i 28 września 1760 r.²⁰⁸

¹⁹⁵ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 207v.

¹⁹⁶ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 75.

¹⁹⁷ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 113.

¹⁹⁸ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 23v.

¹⁹⁹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 22.

²⁰⁰ Ibidem, k. 27v.

²⁰¹ Ibidem, k. 50v.

²⁰² Ibidem, k. 46v.

²⁰³ Ibidem, k. 47.

²⁰⁴ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 124.

²⁰⁵ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 219.

²⁰⁶ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 82.

²⁰⁷ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 48v.

²⁰⁸ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 116 i 118.

Jego żoną była Barbara, córka Walentego Elmera, piekarza i obywatela reszelskiego. Małżonkowie ochrztili 3 czerwca 1765 r. córkę Reginę, której chrzestnym był stolarz Jakub Wagner²⁰⁹.

Wraz z nią rodzice ci ochrztili prawdopodobnie trzynaścioro dzieci, z których zapewne tylko czworo dożyło wieku dojrzałego.

18 września 1755 zmarł dwuletni syn Jan²¹⁰, 16 maja 1756 – roczny syn Antoni²¹¹, 13 maja 1760 – trzyletni syn Józef²¹², 18 lipca 1767 – dziewięciomiesięczna córka Rozalia²¹³, 15 sierpnia 1768 – półroczna córka Magdalena²¹⁴, 27 lutego 1773 – dwuipółletni syn Jan²¹⁵, 12 lutego (pogrzeb 14 lutego) 1775 – na epilepsję roczny syn Florian²¹⁶, 9 marca (pogrzeb 10 marca) 1775 r. – na gruźlicę trzyletnia córka Magdalena²¹⁷, 11 sierpnia 1782 – na epilepsję trzynastoletnia córka Magdalena²¹⁸, a 29 lutego 1808 r. – trzydziestosześcioletnia córka Elżbieta²¹⁹ (oprócz niej wieku dojrzałego dożyły córki Anna Barbara – urodzona ok. 1760 r. – i Regina oraz syn Piotr, który przejął zawód po ojcu).

Jako chrzestni zostali odnotowani członkowie rodziny Schrötterów: 28 lutego 1771 syn Piotr – czeladnik stolarski, 3 lipca 1773 głowa rodziny – stolarz Jan, a 10 lipca 1773 r. córka Barbara²²⁰.

25 lipca 1782 r. zaręczyli się: „Joannes Schwartz faber civis Roesseliensis 28 ann[orum], Anna Barbara Joannis Schrötter arcularii civis Roesseliensis filia aet[at]is 22 ann[orum]”; świadkiem zaręczyn był kowal Ignacy Klein²²¹. Narzeczeni pobrali się 26 sierpnia 1782²²², a 19 kwietnia 1783 r. ochrztili urodzonego dwa dni wcześniej syna Jana; jego chrzestną była babka Barbara, żona stolarza Jana Schröttera²²³.

15 stycznia 1792 r. zaręczyli się: „H[onoratus] Matthaeus Roddai arcularius civis Bischburgi annorum 28, H[onorata] Regina Joannis Schroeter arcularii civis Resseliensis filia virgo annorum 25. Testes: Martinus Hertenberg arcularius civis Resseliensis, Joannes Schwartz ferri faber civis Roesseliensis” (świad-

²⁰⁹ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 101.

²¹⁰ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 45v.

²¹¹ Ibidem, k. 47v.

²¹² Ibidem, k. 63v.

²¹³ Ibidem, k. 83v.

²¹⁴ Ibidem, k. 86v.

²¹⁵ Ibidem, k. 101v.

²¹⁶ Ibidem, k. 109v.

²¹⁷ Ibidem, k. 110.

²¹⁸ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 16v.

²¹⁹ Ibidem, k. 97.

²²⁰ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 28v, 46 i 46v.

²²¹ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 46.

²²² AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 322v.

²²³ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 154.

kiem narzeczonej – starszej o półtora roku niż podano – był więc jej szwagier)²²⁴, a 14 lutego tegoż roku wzięli ślub (wtedy nazwisko pana młodego podano w brzmieniu: Rodday, natomiast nazwisk świadków wyjątkowo nie zapisano)²²⁵.

Jan Schrötter/Schrödter/Schröter zmarł ze starości w wieku osiemdziesięciu dwóch lat 5 stycznia 1802 r.²²⁶

Prawdopodobnie spokrewniony z nim był cieśla Marcin, który 15 sierpnia 1784 r. wraz z małżonką ochrzcił urodzoną dzień wcześniej córkę Katarzynę: „Martinus Schröter aedilis civis Resseliensis, Anna p[iae] d[efuncti] Petri Putzer inqulini in Altkampff filia”²²⁷. „Martinus Schrötter aedilis” zmarł na gruźlicę w wieku pięćdziesięciu lat 16 listopada 1789 r.²²⁸

Jan Amsel (ok. 1724–1775)

Stolarz Jan Amsel i Magdalena z domu Kalhorn pobrali się jesienią 1756 r. (zob. wyżej) i do 1769 r. małżonkowie ochrztili siedmioro dzieci:

– syna Jana (musiał urodzić się w czerwcu 1757 r., jednakże zapiski o jego chrzcie nie ma w księgach reszelskich); zmarł mając sześć miesięcy 11 grudnia 1757 r.²²⁹,

– 14 listopada 1758 r. syna Andrzeja²³⁰; zmarł w wieku dwóch lat 9 grudnia 1759 r.²³¹,

– 30 września 1760 r. córkę Elżbietę²³²; zmarła w wieku dwóch lat 25 października 1762 r.²³³,

– 1 czerwca 1763 r. córkę Annę;²³⁴ zmarła mając sześć miesięcy 22 września 1763 r.²³⁵,

– 18 września 1764 r. córkę Ewę²³⁶,

– 6 marca 1767 r. syna Adama²³⁷,

– 14 sierpnia 1769 r. córkę Mariannę (jej chrzestnym został Andrzej Such, szwagier matki dziecka)²³⁸.

²²⁴ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 72.

²²⁵ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 374v.

²²⁶ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 73.

²²⁷ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 170.

²²⁸ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 39.

²²⁹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 54.

²³⁰ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 18v.

²³¹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 61v.

²³² AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 47.

²³³ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 71.

²³⁴ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. K. 78.

²³⁵ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 73v.

²³⁶ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 93.

²³⁷ Ibidem, k. 120.

²³⁸ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 13.

Po śmierci męża (Jan Amsel zmarł w wieku czterdziestu dziewięciu lat 29 czerwca 1775 r.²³⁹) Magdalena zaręczyła się 18 maja 1776 r. ze stolarzem reszelskim Karolem Dalemburgiem²⁴⁰, a 3 czerwca tego roku wyszła za niego za mąż (zob. niżej) – podano wówczas, że pan młody liczył trzydzieści lat, a Magdalena czterdzieści (choć faktycznie miała czterdzieści cztery lata); świadkami zaślubin byli stolarze reszelscy Jan Schrötter i Jan Wisotzki²⁴¹.

Magdalena zmarła w wyniku ataku apopleksji w wieku – jak podano – sześćdziesięciu jeden lat 24 sierpnia 1792 r. (faktycznie miała sześćdziesiąt lat)²⁴².

Jan Zimmerman (ok. 1724–1800)

Jego ojcem był stolarz Jan Zimmermann, który jeszcze jako czeladnik stolarski zaręczył się 3 sierpnia 1711 r. z Anną, córką śp. kołodzieja reszelskiego Jana Zimmermanna²⁴³, a 12 października tego roku pojął ją za żonę²⁴⁴. Jan, urodzony ok. 1724 r., był ich którymś z kolei dzieckiem.

Matka Jana juniora – Anna – zmarła w wieku czterdziestu lat 9 lipca 1727 r.²⁴⁵, a już 21 września tego roku Jan senior zaręczył się z Gertrudą, córką śp. obywatela reszelskiego Jerzego Reitera²⁴⁶ i 4 listopada poślubił ją²⁴⁷.

Stolarz Jan Cimmerman/Zimmerman senior był chrzestnym 5 kwietnia 1714 i 8 września 1717²⁴⁸, a jego druga żona, Gertruda, była chrzestną 8 stycznia 1735 r.²⁴⁹

Stolarz Jan Cimerman junior/Zimmerman/Zimmermann zmarł ze starości w wieku siedemdziesięciu pięciu lat 19 marca 1800 r.²⁵⁰

Prawdopodobnie jego bratem przyrodnim (z drugiej żony Jana seniora, Gertrudy) był urodzony ok. 1735 r. faber lignarius/lignifaber Szymon Cimmerman/Zimerman. Na początku lat siedemdziesiątych XVIII w. ożenił się on z Anną, córką gospodarza z Robaw Jana Buigka/Buicka.

Chrzestnym Magdaleny, Szymona i Anny, ochrzczonej 14 listopada 1779 r., a urodzonej dzień wcześniej, był „Gregorius Glom sculptor in Freyheit”²⁵¹.

²³⁹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 111v

²⁴⁰ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 28v.

²⁴¹ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 289v.

²⁴² AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 46.

²⁴³ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 27v.

²⁴⁴ AAWO, Ap, Reszel E 470, s. 138. Jan Zimmerman senior reprezentował wraz z czeladnikiem Janem Reichertem stolarzy reszelskich w przeprowadzonej przez biskupa Teodora Potockiego w latach 1713–1714 rewizji przywilejów rzemieślników warmińskich – zob. wyżej (AAWO, AB, H 470).

²⁴⁵ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 111v.

²⁴⁶ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 51.

²⁴⁷ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 51.

²⁴⁸ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 3 i 23.

²⁴⁹ Ibidem, k. 120v.

²⁵⁰ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 68.

²⁵¹ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 114.

Szymon Zimmerman zmarł w wieku dziewięćdziesięciu jeden lat 11 października – pogrzeb 13 października – 1826 r.; przy tej okazji podano, że zmarły pozostawił czworo dzieci: Annę (52 lata), Agnieszkę (50 lat), Jana (45 lat) i Magdalenę (43 lata)²⁵².

Jan Efraim Brahl (ok. 1729–1785)

„Joannes Eprahim Brahl civis Resseliensis arcularius” 2 stycznia 1759 r. zaręczył się z Elżbietą, wdową po obywatelu reszelskim Janie Schultzu²⁵³, a 16 stycznia tegoż roku ożenił się z nią (wówczas imię pana młodego zapisano w brzmieniu: Ephraim)²⁵⁴. Zmarł na gruźlicę w wieku pięćdziesięciu sześciu lat 26 sierpnia 1785 r.²⁵⁵

Jakub Wagner (ok. 1734–1767)

4 lipca 1752 r. reszelski czeladnik stolarski Wagner zaręczył się z Agnieszką, córką reszelskiego sukiennika Grossa²⁵⁶, a 30 października tego roku odbył się ich ślub (pana młodego określono już wówczas mianem: „arcularius civis Rösse-liensis”), na którym świadkiem był rajca Jan [Chrystian] Schmidt²⁵⁷.

Jakub Wagner był świadkiem zaręczyn 15 września 1760²⁵⁸ i 1 lutego 1765 r.²⁵⁹ Zmarł w wieku czterdziestu trzech lat 14 grudnia 1767 r.²⁶⁰ „Agnes Jacobi Wagner uxor” zmarła ze starości w wieku – jeśli wierzyć zapisowi w księdze zmarłych – siedemdziesięciu siedmiu lat²⁶¹.

Franciszek Józef Dannenberg (1738–1787)

Jego przodkiem (zapewne dziadkiem) był Jan Dannenberg. „Die 8 Augusti [1700] contraxerunt sponsalia Joannes Dannenbergk incola ex Fischergass Hechelmecher conversus oriundus ex Riga et virgo Gertrudis p[iae] d[efuncti] Casimiri Jakowski lanionis ex Fischergass filia”²⁶². Ślub tej pary odbył się 19 września

²⁵² AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 181v.

²⁵³ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 113.

²⁵⁴ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 196.

²⁵⁵ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 25.

²⁵⁶ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 98.

²⁵⁷ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 161.

²⁵⁸ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 117v.

²⁵⁹ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 4v (wówczas jego imię zapisano właściwie, ale gdy 11 II 1765 r. był świadkiem na ślubie pary zaręczonej z jego udziałem przed dziesięcioma dniami, jego imię zapisano: Fran[ciscus]).

²⁶⁰ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 84v.

²⁶¹ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 36.

²⁶² AAWO, Ap, Reszel 7, k. 1v.

1700 r., ale wówczas o Gertrudzie zapisano, że była córką śp. Kazimierza Fleischera²⁶³ (poszerzona informacja o pochodzeniu Gertrudy, podana w księdze zaręczonych, wydaje się bardziej wiarygodna niż ta skrócona z księgi ślubów).

Gertruda zmarła 26 grudnia 1701²⁶⁴, a już 16 stycznia 1702 r. zaręczyli się: „Joannes Dannenbergk viduus et Anna p[iae] d[efuncti] Ambrosii Schwark ex Fischergass filia”²⁶⁵; narzeczeni pobrali się 8 lutego 1702²⁶⁶, a 16 lutego 1713 r. ochrztili syna Jana (nazwisko ojca zapisano wtedy: „Dannenger”) ²⁶⁷.

4 kwietnia 1738 r. murarz Franciszek Dannenberg i jego żona Katarzyna ochrztili syna Franciszka Józefa, którego chrzestnymi byli: murarz Andrzej Zelinski (Dzelinski/Zielinski) i ciotka-siostra ojca dziecka, Gertruda, córka śp. Jana Dannenberga²⁶⁸.

W reszelskiej księdze zaręczonych pod datą 30 października 1773 r. zapisano: „Franciscus Dannenberg arcularius <aetat[is] 32 [annorum]> civis Rösse-liensis, Elisabeth p[iae] d[efuncti] Michaelis Klein coloni in Klassdorf filia virgo aetat[is] 23 annorum”; jednym ze świadków zaręczyn był stolarz Jan [Efraim] Brahl. Jednak 15 listopada zaręczyny te zostały zerwane przez oboje narzeczonych, a zgodę na to podpisali w obecności świadka Jana Brahla²⁶⁹.

Franciszek Dannenberg junior ożenił się najpewniej w 1775 r. z Teresą, córką śp. Jodoka Reimera, niegdyś gospodarza w Torninach (ślub odbył się poza Reszlem). Małżeństwo to ochrzciło sześcioro dzieci:

– 9 stycznia 1776 r. syna Kaspara²⁷⁰; dziecko zmarło na ospę mając rok 1 lutego – pogrzeb 2 lutego 1777 r.²⁷¹,

– 11 marca 1777 r. córkę Katarzynę (jej chrzestną była Magdalena, córka śp. stolarza reszelskiego Jakuba Wagnera)²⁷²,

– 19 lipca 1778 r. córkę Magdalenę (do chrztu trzymał ją stolarz Jan Efraim Brahl)²⁷³,

– 21 marca 1780 r. syna Franciszka (jego chrzestną była Elżbieta, żona stolarza Andrzeja Wysockiego; to z pewnością pomyłkowo podane imię, bo

²⁶³ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 13.

²⁶⁴ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 72: „Joannis Dannenbergk ex Fischergass uxor”.

²⁶⁵ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 5v.

²⁶⁶ AAWO, Ap, Reszel E 470, s. 33.

²⁶⁷ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 215v.

²⁶⁸ ADWO, Ap, Reszel E 466, k. 3 (murarz Franciszek Dannenberg zmarł w wieku pięćdziesięciu czterech lat 17 V 1763 r. – AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 72v; jego żona – Katarzyna – zmarła, jeśli wierzyć zapisce w księdze zmarłych, w wieku dziewięćdziesięciu jeden lat 1 IV 1781 r. – AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 11).

²⁶⁹ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 20 (wstawka na temat wieku Franciszka w chwili zaręczyn – jakoby miał trzydzieści dwa lata – jest zaniżona, ponieważ miał on wówczas trzydzieści pięć lat).

²⁷⁰ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 77.

²⁷¹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 119.

²⁷² AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 88v.

²⁷³ Ibidem, k. 101v.

chodzi tu o Jana Wysockiego/Wisotzkiego – zob. wyżej)²⁷⁴; dziecko zmarło na biegunkę w wieku – jak to nieco zawyżono – dziesięciu lat 4 sierpnia 1789 r.²⁷⁵,

– 2 lipca 1783 r. syna Jana²⁷⁶, dziecko zmarło mając rok 17 czerwca 1784 r.²⁷⁷,

– po 18 grudnia 1785 r. (do tej daty doprowadzono ostatnią zachowaną reszelską księgę chrztów) syna, któremu ponownie nadano imię Jan; dziecko zmarło na ospę w wieku – jak podano – pięciu lat (miało najwyżej cztery i pół roku) 6 maja 1790 r.²⁷⁸

Stolarz Dannenberg/Danenberg był 30 października 1780 r. świadkiem na ślubie Józefa Radigka i Anny, wdowy po stolarzu Chrystianie Kaulperschu/Kaulperschcie²⁷⁹.

Franciszek Józef Dannenberg zmarł w wieku – jak podano, zawyżając o rok – pięćdziesięciu lat 8 kwietnia 1787 r.²⁸⁰

Chrystian Kaulpersch (ok. 1741–1780)

Na temat liczby lat przeżytych przez Chrystiana Kaulperscha/Kaulperschta/Kaulperska/Kaulpirska wnioskujemy na podstawie zapiski z księgi zmarłych, informującej, że umierając w 1780 r. miał trzydzieści osiem lat.

3 października 1769 r. zaręczyli się: „Christianus Kaulpersk civis, Anna Jacobi Rosengart civis Rösseliensis filia”; świadkami zaręczyn byli stolarze Jan Brahl i Jan Amsel²⁸¹. Narzeczeni wzięli ślub 22 listopada 1769 r.²⁸²

Małżonkowie ochrztili czworo dzieci:

– 20 października 1770 r. córkę Annę Barbarę²⁸³; dziecko zmarło w wieku – jak napisano – pół roku 31 [sic] czerwca 1771 r. (w zapisce tej nie brakuje błędów, bo podano też, że zmarła to „Francisci Paulpers [sic] arcularii filia”)²⁸⁴,

– 11 lipca 1772 r. syna Jana (proboszcz podał imię ojca dziecka: „Joannes”, sugerując się być może tym, że takie imię otrzymał noworodek i takie też miał

²⁷⁴ Ibidem, k. 117v.

²⁷⁵ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 38.

²⁷⁶ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 155v.

²⁷⁷ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 21v.

²⁷⁸ Ibidem, k. 40v.

²⁷⁹ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 311.

²⁸⁰ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 31v.

²⁸¹ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 12.

²⁸² AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 242v.

²⁸³ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 25v.

²⁸⁴ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 94v.

jego chrzestny, którym był stolarz Jan Brahl)²⁸⁵; dziecko zmarło w wieku pół roku – jak podano zaniżając go – 16 marca 1773 r.²⁸⁶,

– 21 września 1774 r. syna Walentego, którego do chrztu trzymali: wuj – brat ojca dziecka, szewc reszelski Michał Kaulpirsk i Anna, żona stolarza Mateusza Wundera²⁸⁷,

– 7 marca 1777 r. urodzonego poprzedniego dnia syna Józefa (jego chrzestnymi byli: ślusarz Jakub Stoliński i Gertruda, żona malarza Antoniego Grossa)²⁸⁸; dziecko zmarło na epilepsję mając siedem tygodni 1 maja – pogrzeb 3 maja – 1777 r.²⁸⁹

Gdyby przyjąć bezkrytycznie treść zapiski o śmierci najstarszej córki, nie skorelowawszy jej z księgą chrztów, można by wysnuć fałszywy wniosek, że w Reszlu działał w tym samym czasie co Chrystian inny stolarz z tej samej rodziny – Franciszek, który mógłby być bratem Chrystiana (nic nie wskazuje na to, aby Chrystian otrzymał na chrzcie drugie imię). Przypomina to jako żywo przypadek Grzegorza vel Jerzego Gloma, któremu na podstawie tenoru zapiski o śmierci jego dziecka – podającej fałszywe imię ojca – przypisano ojca imieniem Piotr, co nie pokrywało się ze stanem faktycznym (zob. wyżej).

Jak wspomniano, „Christianus Kaulpersch arcularius” zmarł na gruźlicę w wieku trzydziestu ośmiu lat 3 lutego 1780 r.²⁹⁰

Anna, wdowa po nim, 28 lipca 1780 r. zaręczyła się²⁹¹, a 30 października 1780 r. wyszła powtórnie za mąż. Jej drugim mężem został trzydziestosiedmioletni obywatel reszelski Józef Radigk (ona miała trzydzieści cztery lata), a świadkiem na ich ślubie był – jak już wspomniano – stolarz Franciszek Dannenberg²⁹².

Jan Wisotzki (ok. 1745–1787)

Jak wspomniano wyżej, Elżbieta – wdowa po Krzysztofie Sandzie – zaręczyła się 28 grudnia 1765 r. z reszelskim stolarzem Janem Wisotzkim (w księdze zaręczonych jego imię zapisano omyłkowo: Antonius), a 13 stycznia 1766 r. wyszła za niego (świadkiem na ślubie był Chrystian Bernard Schmidt).

²⁸⁵ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 38.

²⁸⁶ ADWO, Ap, Reszel E 473, k. 102.

²⁸⁷ ADWO, Ap, Reszel E 468, k. 61.

²⁸⁸ Ibidem, k. 88v.

²⁸⁹ ADWO, Ap, Reszel E 473, k. 120.

²⁹⁰ ADWO, Ap, Reszel E 474, k. 7v.

²⁹¹ ADWO, Ap, Reszel 8, k. 40.

²⁹² ADWO, Ap, Reszel E 471, k. 311.

Małżonkowie ochrztili siedmioro dzieci:

– 5 grudnia 1766 r. syna Jana, którego chrzestnymi byli: „Joannes Wisotzki praefectus piscaturae ex Bischdorf, Barbara p[iae] d[efuncti] Michaelis Kalthorn olim civis relicta vidua” (a więc dziadek i babcia)²⁹³,

– 8 stycznia 1769 r. córkę Annę Elżbietę, której chrzestną była żona stolara Jana Amsela, Magdalena²⁹⁴,

– 8 marca 1771 r. syna Józefa (jego trzymała do chrztu Juliana, żona Jana Wissotzkiego z Biesowa)²⁹⁵,

– 28 listopada 1772 r. bliźnięta Gabriela i Mariannę²⁹⁶,

– 16 maja 1775 r. syna Rafaela²⁹⁷,

– 19 lipca 1778 r. urodzonego poprzedniego dnia syna Jakuba (nazwisko panięskie matki zapisano w formie: Kalort), którego chrzestnym był białoskórnik Jan Nagurni (mąż Katarzyny, córki Krzysztofa Sanda)²⁹⁸.

Jan Wisotzki/Wissotzki/Wysocki był świadkiem na dwóch ślubach: 21 listopada 1773 i 3 czerwca 1776 r. (tu – wraz z innym stolarzem Janem Schrötterem – na ceremonii, która połączyła stolarza Karola Dalemberga i Magdalенę, wdowę po Janie Amselu)²⁹⁹, a 9 marca 1781 r. – wspólnie z Elżbietą, żoną kowala Antoniego Lingka – trzymał do chrztu Elżbietę, córkę szewca Andrzeja Kirstena i Elżbiety³⁰⁰.

„Joannes Wisotzki scriniarius civis Rösseliensis” zmarł na gruźlicę w wieku czterdziestu jeden lat 17 lutego 1787 r. (określenie jego zawodu dowodzi postępującej specjalizacji w ramach rzemiosł związanych z obróbką drewna)³⁰¹. Elżbieta, wdowa po nim, zmarła na puchlinę wodną w wieku – jak podano – siedemdziesięciu lat (faktycznie nie ukończyła sześćdziesięciu ośmiu lat) 25 kwietnia 1803 r.³⁰²

Synowie Gabriel i Jakub byli również z zawodu stolarzami. Gabriel zmarł w wieku – jak podano nieco zaniżając go – pięćdziesięciu pięciu lat 14 stycznia (pogrzeb 19 stycznia) 1829 r.³⁰³ O profesji Jakuba dowiadujemy się z zapiski, informującej o śmierci jego trzyletniego syna Jana 12 grudnia (pogrzeb 15 grudnia) 1823 r. (podano wówczas, że ojciec dziecka liczył czterdzieści lat – co było znaczną pomyłką wobec jego wieku czterdziestu pięciu lat – a matka Teresa także czterdzieści lat)³⁰⁴.

²⁹³ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 117.

²⁹⁴ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 8v.

²⁹⁵ Ibidem, k. 28v.

²⁹⁶ Ibidem, k. 42.

²⁹⁷ Ibidem, k. 69.

²⁹⁸ Ibidem, k. 101v.

²⁹⁹ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 276 oraz 289v.

³⁰⁰ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 129.

³⁰¹ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 31.

³⁰² Ibidem, k. 77.

³⁰³ Ibidem, k. 191v.

³⁰⁴ Ibidem, k. 170.

Mateusz Wunder (ok. 1746–1793)

1 listopada 1767 r. Mateusz Wunder zaręczył się z Heleną, wdową po śp. obywatelu reszelskim Antonim Sammareyu/Sammoreyu³⁰⁵, a 23 listopada tego roku ożenił się z nią³⁰⁶. Starsza od Mateusza zapewne o dziesięć lat wdowa zmarła w wieku trzydziestu dwóch lat 10 stycznia 1769 r., przy czym jej imię podano wtedy w brzmieniu: Magdalena (była to więc pomyłka lub też zmarła miała taką właśnie drugą patronkę)³⁰⁷.

Stolarz reszelski nie czekał długo z kolejnym ożenkiem, bo 4 września 1769 r. w Wartemborku (Barczewie) zawarł związek małżeński z Anną Koriioth³⁰⁸. 3 stycznia 1771 r. „Matthaeus Wunder civis, Anna uxor Josephi Koriioht civis Wartenburgensis uxor [sic – powinno tu być: filia]” ochrztili córkę Annę³⁰⁹, która jednak zmarła po trzech kwartałach 16 września 1771 r.³¹⁰

„Anna Matthaei Wunder arcularii civis Resseliensis consors” była chrzestną 21 września 1774 r.³¹¹, a „Matthaeus Wunder arcularius civis Resseliensis” był chrzestnym 22 czerwca (wraz z Anną, żoną stolarza Chrystiana Kaulperska) i 23 listopada 1779 r.³¹²

Mateusz Wunder zmarł na gruźlicę w wieku czterdziestu siedmiu lat 31 maja 1793 r.³¹³

Jan Koriioth (ok. 1746–1777)

Jeśli przyjąć to, co wydaje się naturalne, że stolarz Jan kontynuował wybrany przez ojca zawód, to jego rodzice zaręczyli się 10 listopada 1742 r.: „Honestus Josephus Koriioth sodalis arcularius sponsus, Virtuosa Veronica p[iae] d[efuncti] <honesti> Joannis Poplawski lanionis filia ex Altwartenberg. Testes: Honorati Christophorus Sandt et Michael Kalhorn arculares cives Resselienses”³¹⁴, a pobrali się 21 stycznia 1743 r.: „Josephus Kuriioth arcularius civis Bisburgensis, Veronica uxor” (świadkowie ci sami, co przy zaręczynach)³¹⁵.

---

³⁰⁵ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 10.

³⁰⁶ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 256v.

³⁰⁷ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 87v.

³⁰⁸ AAWO, Ap, Barczewo 44, s. 499.

³⁰⁹ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 27v.

³¹⁰ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 97v.

³¹¹ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 61.

³¹² Ibidem, k. 110v i 114v.

³¹³ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 48.

³¹⁴ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 78v.

³¹⁵ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 120.

Józef Koriioth/Koriot/Korioht został ochrzczony w Reszlu 18 marca 1715 r.³¹⁶ i tu zaręczył się, a – jak wynika z treści zapiski o jego ślubie – na przełomie 1742 i 1743 r. zamieszkał w Biskupcu, ale biskupiecka księga chrztów nie notuje ok. 1746 r. przyjścia na świat jego syna, Jana. Właśnie taki rok urodzenia Jana uprawdopodobnia zapiska, mówiąca o tym, że umierając w 1777 r. miał trzydzieści jeden lat. Jednakże biskupieckie księgi chrztów nie odnotowują chrztu Jana Koriiotha w latach 1743–1753.

12 maja 1773 r. stolarz Jan Kurjot był chrzestnym³¹⁷.

Kiedy stolarz Jan Koriioth zaręczył się 27 października 1773 r. (jego wybranką była osiemnastoletnia Teresa, córka kowala Michała Rogalliego/Rogali) podano – niestety nie odnotowując, czym synem był narzeczony – że miał wtedy dwadzieści trzy lata (byłby więc z rocznika 1750, co stoi w sprzeczności z zapiską o jego zgonie w 1777 r. w wieku trzydziestu jeden lat; zresztą księgi chrztów biskupiecka i reszelska nie notują narodzin Jana Koriiotha w latach 1749–1751)³¹⁸. Ślub Jana Koriiotha i Teresy odbył się 9 listopada 1773 r., a świadkiem był stolarz Jan Amsel³¹⁹.

W końcu 1774 r. małżonkowie ochrztili syna Józefa, ale zmarł on mając półtora roku 27 maja (pogrzeb 29 maja) 1776 r.³²⁰

„Joannes Kurioht arcularius civis Rösseliensis” zmarł na astmę 18 kwietnia (pogrzeb 21 kwietnia) 1777 r.³²¹, nie doczekawszy narodzin drugiego syna, Jana, ochrzczonego 26 listopada 1777 r.³²²

Wracając do kwestii daty narodzin Jana Koriiotha, to – jeśli rzeczywiście zawierzyć informacji o tym, że w 1777 r. zmarł on w wieku trzydziestu jeden lat – nie można wykluczyć, iż Jan nie wywodził się z rodziny stolarza Józefa. Wiemy mianowicie, że 11 listopada 1742 r. zaręczyli się: „Honestus Jacobus Kuriioth pistor civis Resseliensis, Virtuosa virgo Anna filia p[iae] d[efuncti] Mathaei Berent rotarii civis Resseliensis”³²³, którzy 26 listopada tegoż roku pobrali się³²⁴. Trzecim dzieckiem (a drugim synem) piekarza Jakuba Kuriiotha i Anny był ochrzczony 25 grudnia 1746 r. Jan³²⁵. W 1777 r. miał on niecałe trzydzieści jeden lat, jak podaje zapiska o śmierci stolarza Jana.

³¹⁶ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 3.

³¹⁷ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 45v.

³¹⁸ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 20.

³¹⁹ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 275.

³²⁰ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 116.

³²¹ Ibidem, k. 120.

³²² AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 94v.

³²³ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 78v.

³²⁴ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 120.

³²⁵ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 53.

Karol Dalemburg (ok. 1746–po 1807)

Dwukrotnie wstępował w związek małżeński. Najpierw zaręczył się 18 maja 1776 z Magdaleną, wdową po stolarzu Janie Amselu³²⁶, którą poślubił 3 czerwca tego roku³²⁷ (zarówno zapis o zaręczynach, jak i notatka o ślubie podają, że stolarz Karol miał trzydzieści lat, natomiast wiek Magdaleny podaje tylko księga ślubów: czterdzieści lat, choć faktycznie miała czterdzieści cztery lata); świadkami obu ceremonii byli stolarze Jan Schrötter i Jan Wisotzki. Małżeństwo to nie doczekało się potomstwa, a 24 sierpnia 1792 r. – jak wspomniano wyżej – Magdalena zmarła w wyniku ataku apopleksji w wieku – jak podano – sześćdziesięciu jeden lat (miała faktycznie sześćdziesiąt lat)³²⁸. Nazwisko jej drugiego męża podano wówczas w wersji: Dale[m]berg (później zdarzało się niekiedy, że zapisywano je też: Dannenberg, myląc osobę Karola z postacią nieżyjącego już Franciszka).

Już 12 stycznia 1793 r. odbyły się kolejne zaręczyny Karola: „Carolus Dalemberg civis Rösseliensis acatholicus viduus ann[orum] aet[a]t[is] 45, Magdalena p[iae] d[efuncti] Antonii Kranich civis Rösseliensis filia virgo an[norum] aet[a]t[is] 19”³²⁹, a jego drugi ślub – 20 stycznia tego roku³³⁰.

Informacje związane z drugim ożenkiem świadczą o innym niż katolickie wyznaniu Dalemburga/Dalemberga i nie do końca pokrywają się z danymi dotyczącymi jego wieku, podanymi przy pierwszym ślubie: albo Karol był z rocznika 1747, albo jednak urodził się w 1746 r., a proboszcz – podobnie jak to zrobił podając mocno zaniżony wiek pierwszej żony – nieco zmniejszył poważną różnicę wieku między wdowcem i jego drugą żoną (chyba że także przy pierwszym ślubie zaokrąglił o rok wiek pana młodego).

Ponieważ zachowane reszelskie księgi chrztów kończą się na roku 1785, przeto informacje o dzieciach Dalemburga z drugiego małżeństwa możemy uzyskać z zapisów o ich zgonach w księgach zmarłych; nie daje to jednak pełnego obrazu sytuacji i wydaje się, że pierwsi potomkowie Karola i Magdaleny z domu Kranich mogli przyjść na świat między rokiem 1793/1794 a 1795/1796. Troje dzieci urodzonych między jesienią 1797 a jesienią 1806 r. zmarło (możliwe są też narodziny dzieci tej pary w latach 1799–1802).

18 lutego 1798 r. zmarła trzymiesięczna córka wspomnianej pary – Magdalena, 8 października 1805 r. zmarł liczący półtora roku syn Andrzej, a 27 wrze-

³²⁶ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 28v.

³²⁷ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 289v

³²⁸ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 46.

³²⁹ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 75v.

³³⁰ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 381.

śnia 1807 r. zmarła roczna córka Anna³³¹. Po tej dacie nie spotykamy w reszelskich księgach metrykalnych informacji dotyczących stolarza Karola Dalemburga.

Można tu dodać, że 3 maja 1784 r. jako chrzestny został odnotowany: „Carolus Dannenberg arcularius civis Roesseliensis” (prawdopodobnie ten zapis odnosi się jednak do Dalemburga)³³².

Józef Rosinna (ok. 1746–1796)

Na temat tego stolarza reszelskiego i jego małżonki wiemy niewiele, bo znamy właściwie tylko daty ich śmierci. I tak „Magdalena Josephi Rosinna uxor” zmarła w wieku czterdziestu lat 5 czerwca 1796, a 23 czerwca tego roku zmarł w wieku pięćdziesięciu lat „Josephus Rosinna arcularius”³³³.

Wawrzyniec Berck (ok. 1750–1775)

„Laurentius Berck arcularius civis Rösseliensis” był 21 lutego 1773 r. świadkiem na ślubie³³⁴. Zmarł 22 – pogrzeb 23 – czerwca 1775 r.³³⁵

Marcin Herzenberg (ok. 1764–1807)

27 grudnia 1788 r. w wieku pięćdziesięciu siedmiu lat zmarła „Barbara Herzenberginn vidua”³³⁶, prawdopodobnie matka przyszłego stolarza Marcina.

„Martinus Hertenberg arcularius civis Resseliensis” był 15 stycznia 1792 r. świadkiem zaręczyn stolarza biskupieckiego z córką stolarza reszelskiego³³⁷.

Z późniejszych lat mamy informacje o śmierci na ospę dwóch córek stolarza Marcina Herzenberga: 6 stycznia 1793 zmarła dwuletnia Gertruda³³⁸, a 26 maja 1794 r. – roczna Magdalena³³⁹.

„Martinus Herzenberg C[ivis] R[össeliensis] Tischler” zmarł w wieku czterdziestu trzech lat 22 lipca 1807 r.³⁴⁰

³³¹ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 61, 84v i 94.

³³² AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 166.

³³³ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 57 (obie zapiski).

³³⁴ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 272v.

³³⁵ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 111v.

³³⁶ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 36v.

³³⁷ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 72 (być może towarzyszył tej samej parze jako świadek na ślubie 14 II 1792 r., jednak w księdze ślubów wyjątkowo nie zapisano nazwisk świadków ceremonii – AAWO, Reszel E 471, k. 374v).

³³⁸ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 46v.

³³⁹ Ibidem, k. 51.

³⁴⁰ Ibidem, k. 91.

Na temat kilkunastu innych stolarzy reszelskich mamy różnego rodzaju drobne wzmianki, które nie pozwalają jednak na skonkretyzowanie lat ich życia.

26 września 1705 r. chrzestnym był „Georgius Welki arcularius”³⁴¹.

„Joannes Ludovicus Seidt sponsus lignifaber ex Freuheit” 4 kwietnia 1723 r. zaręczył się³⁴², a 29 kwietnia tegoż roku wziął ślub z Cecylią, wdową po krawcu reszelskim Michale Becku³⁴³.

„Joannes Dittrich <Herbart> arcularius” był chrzestnym 26 lutego 1725 r.³⁴⁴

„Simon Schmitt/Schmied ligni faber Resseliensis/faber lignarius” 3 stycznia 1734 r. był chrzestnym³⁴⁵, a 17 kwietnia 1735 r. wraz z żoną Anną Dorotą ochrzcił syna Józefa³⁴⁶.

Chrzestnymi byli trzej czeladnicy stolarscy: 26 czerwca 1736 Piotr Zerlitzki, 16 lipca tego roku Józef Fleischer i 16 grudnia tegoż roku Józef Wonzakowski³⁴⁷.

Stolarz Dawid Leisen utracił 23 kwietnia 1753 r. syna Dawida, który zmarł w wieku dwóch lat³⁴⁸.

11 lutego 1757 r. zmarła w wieku trzydziestu sześciu lat Anna, żona stolarza Józefa Malucka³⁴⁹, a 4 września 1761 r. w wieku pięćdziesięciu trzech lat – Anna, córka śp. stolarza Marcina Malucka³⁵⁰.

Jak wspomniano wyżej, 13 października 1764 r. z Gertrudą, córką śp. stolarza Joachima Fryderyka Gediga, zaręczył się³⁵¹, a 29 października wziął ślub stolarz Józef Dąbrowski/Dombrowski (świadkiem na tym ślubie był stolarz Jan Amsel)³⁵². Józef 11 stycznia 1765 r. był chrzestnym wraz z inną córką J.F. Gediga, Sabiną³⁵³.

Wdowiec stolarz Jan Schmöltzer/Schmeltzer 2 listopada 1765 zaręczył się³⁵⁴, a 13 listopada tegoż roku wziął za żonę Katarzynę, córkę śp. gospodarza Mateusza Schultzkiego z Klewna w komornictwie reszelskim³⁵⁵.

Czeladnik stolarski Franciszek Jockel zmarł 9 maja 1770 r. (jego wieku nie podano)³⁵⁶.

³⁴¹ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 162v.

³⁴² AAWO, Ap, Reszel 7, k. 43v.

³⁴³ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 20.

³⁴⁴ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 67.

³⁴⁵ Ibidem, k. 115.

³⁴⁶ Ibidem, k. 122v.

³⁴⁷ Ibidem, k. 128v, 129 i 131v.

³⁴⁸ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 40.

³⁴⁹ Ibidem, k. 37v.

³⁵⁰ Ibidem, k. 67.

³⁵¹ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 4.

³⁵² AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 236.

³⁵³ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 97.

³⁵⁴ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 6.

³⁵⁵ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 243.

³⁵⁶ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 90v.

Stolarzowi Klemensowi Kosiłowskiemu 28 października 1784 r. zmarł w wieku dwunastu lat syn Joachim³⁵⁷.

Stolarz Józef Noszinski 26 sierpnia 1788 r. stracił syna Józefa, który zmarł na ospę mając półtora roku³⁵⁸.

* * *

Znacznie mniej informacji niż o stolarzach znajdujemy w księgach metrykalnych o reszelskich cieślach.

16 listopada 1736 r. zaręczyli się: „Honestus Joannes Rogoss civis Resse-
liensis sponsus, Elisabetha p[iae] d[e]functi] Fam[ati] D[omi]ni Petri Zimmer-
man scabini Resseliensis filia virgo sponsa”³⁵⁹, a 27 listopada tegoż roku pobra-
li się³⁶⁰. Niebawem, 25 kwietnia 1737 r. „Joannes Rogoss aedilis, Elisabetha uxor”
ochrzczili córkę Elżbietę³⁶¹.

Cieślą był też Jan Schlegel, którego syn Andrzej zmarł na epilepsję 19 grud-
nia 1782 r., następnego dnia po narodzinach³⁶².

Zapewne spokrewniony z Janem był cieśla Paweł Schlegel (być może byli
braćmi). Jego żona Barbara zmarła na febrę w wieku trzydziestu siedmiu lat
9 sierpnia 1786³⁶³, siedmioletnia córka Elżbieta zmarła na puchlinę wodną 8 lu-
tego 1787³⁶⁴, a liczący sześć i pół roku syn Jan zmarł 10 kwietnia 1792 r.³⁶⁵

Na febrę zmarła 9 marca 1788 r. w wieku sześćdziesięciu lat żona cieśli Jana
Brauna³⁶⁶.

* * *

Andrzej Kredig (1646–1691)

W monografii Reszła (s. 314) Georg Matern napisał o tym malarzu, że
w 1661 r. wpisano go do albumu reszelskiej Kongregacji Maryjnej, w 1672 r. za-
pisano go jako chrzestnego w reszelskiej księdze chrztów, a później przeniósł się
do Biskupca.

³⁵⁷ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 23.

³⁵⁸ Ibidem, k. 35v.

³⁵⁹ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 67.

³⁶⁰ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 142.

³⁶¹ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 133.

³⁶² AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 17v.

³⁶³ Ibidem, k. 29v.

³⁶⁴ Ibidem, k. 31.

³⁶⁵ Ibidem, k. 45.

³⁶⁶ Ibidem, k. 34.

Okazuje się, że 24 listopada 1646 r. w Biskupcu „Martinus Kredig, Justina uxor” ochrztili syna Andrzeja (jego chrzestnymi byli: „Adamus Pampek, Clara Steffanken”)³⁶⁷. Rodzina Kredigów była w Biskupcu zasiedziała i jest dość licznie reprezentowana w tamtejszych księgach metrykalnych. Na przykład ojciec przyszłego malarza 10 sierpnia 1648 r. trzymał do chrztu Wawrzyńca, nieślubnego syna swojego krewnego (może brata?) Bartłomieja Krediga i Elżbiety Koczarowej³⁶⁸.

W 1661 r. Andrzej przybył do Reszla na naukę w tutejszym gimnazjum³⁶⁹ (z tego też roku pochodzi jego wpis do albumu Kongregacji Maryjnej) i osiadł w tym mieście na kilkanaście lat. Tu ożenił się (zapewne jesienią 1670 r.; reszelska księga małżeństw z lat 1654–1697 dziś niestety nie istnieje) i 1 listopada 1671 r. „D[omi]nus Andreas Kredigk pictor, Ursula eius consors” ochrztili najstarszą córkę – Elżbietę³⁷⁰. Z kolei 26 grudnia 1672 r. „D[ominus] Andreas Kredig” został rzeczywiście wymieniony jako chrzestny w reszelskiej księdze chrztów³⁷¹, a 28 grudnia 1675 r. Kredigowie ochrztili w Reszlu kolejną córkę – Annę³⁷².

W 1676 r. Kredigowie faktycznie przenieśli się do Biskupca, rodzinnego miasta malarza. 3 października 1676 r. „Andreas Kreddig pictor” po raz pierwszy pojawia się w biskupieckiej księdze chrztów jako chrzestny Doroty, córki Michała i Anny Syroków³⁷³, a 13 marca 1677 r. jedyny raz jako chrzestna została zapisana „Ursula Kreddigkowa”³⁷⁴. Między wiosną 1677 a wiosną 1679 r. (wydaje się, że raczej bliżej tej ostatniej daty) małżonka malarza zmarła (zachowane biskupieckie księgi zmarłych rozpoczynają się w 1683 r.) i zapewne jesienią 1679 r. Andrzej ożenił się powtórnie (najstarsza biskupiecka księga małżeństw notuje śluby od 1682 r.). Wynika to z faktu, że 8 listopada 1680 r. „Andreas Kreddig, Catharina uxor” ochrztili córkę Katarzynę (jej chrzestnymi byli: „Joannes Pampecki, Anna Syrokowa”)³⁷⁵. Później, 19 lipca 1688 r., małżonkowie ochrztili syna Jakuba (jego chrzestnymi byli: „Fabianus Ertmanski, Elisabeth Jurkowa”)³⁷⁶.

W roli chrzestnego malarz pojawia się dość często w latach 1677, 1679, 1686, 1687 i ostatni raz 19 października 1690 r.³⁷⁷

³⁶⁷ AAWO, Ap, Biskupiec E 30, k. 15v.

³⁶⁸ Ibidem, k. 24.

³⁶⁹ Die Schüler des Rösseler Gymnasiums, nr 408, s. 62.

³⁷⁰ AAWO, Ap, Reszel E 463, k. 58.

³⁷¹ Ibidem, k. 60v.

³⁷² Ibidem, k. 68.

³⁷³ AAWO, Ap, Biskupiec E 30, k. 128.

³⁷⁴ Ibidem, k. 130.

³⁷⁵ Ibidem, k. 144.

³⁷⁶ Ibidem, k. 170v.

³⁷⁷ Ibidem, k. 130v, 133, 140v, 141, 150, 164v (chrzest Marcina, syna piekarza Andrzeja Kreddiga i Ewy z domu Sersen), 167 i 180.

Andrzej Kredig/Kreddig był też dziesięciokrotnie świadkiem na ślubach w latach 1685, 1686 i 1688–1690 (ostatni raz 22 października 1690 r.)³⁷⁸.

Matką chrzestną była czterokrotnie druga małżonka malarza, Katarzyna Kreddigkowa (w latach 1682, 1683, 1686 i 1687)³⁷⁹, a dwukrotnie jego najstarsza córka, Elżbieta Kreddigkowna (w latach 1688 i 1689)³⁸⁰.

Malarz był czynny w Reszlu i w Biskupcu, zmarł młodo w tym ostatnim mieście – miejscu swojego urodzenia – 25 sierpnia 1691 r., co odnotowano w księdze zmarłych następująco: „D[ominus] Andr[eas] Kredig consularis 46 ann[orum]”³⁸¹, choć faktycznie nie ukończył czterdziestu pięciu lat, w swoim rodzinnym mieście osiągnął więc urząd rajcy.

Małżonka niewiele go przeżyła, ponieważ zmarła 19 grudnia 1693 r., co odnotowano: „Catharina vidua honesta pictorissa 46 ann[orum]”³⁸².

Jan Jerzy Piper (ok. 1653–1714)

Z informacji o tym, że 8 lutego 1714 r. zmarł w Reszlu w wieku sześćdziesięciu lat „Georgius Piper pictor provisus sacramentis”³⁸³ wynika, iż urodził się w 1653 lub 1654 r.³⁸⁴ (nie wiemy jednak, gdzie; a może w Królewcu?).

Georg Matern napisał w monografii Reszla (s. 314), że malarz ten w latach osiemdziesiątych XVII w. mieszkał w Lidzbarku Warmińskim, a później – najpewniej w 1693 r. – przeniósł się do Reszła, gdzie w tymże roku wraz ze swoimi czeladnikami zbudował w tamtejszym kościele parafialnym dwa ołtarze (św. Anny i Św. Trójcy)³⁸⁵, w 1699 r. był w Reszlu chrzestnym, przed rokiem 1700 został ławnikiem i tu zmarł w 1714 r.

³⁷⁸ AAWO, Ap, Biskupiec E 40, k. 5, 5v, 7–8, 9 i 9v. Między innymi 26 XI 1685 r. był świadkiem na ślubie piekarza Andrzeja Kreddiga i Ewy Serseniojowej (k. 5), 19 I 1688 r. – na ślubie Mateusza Kreddiga i Zofii Bralowej (k. 7), 12 VI 1689 r. w Pudłagu – na ślubie Jana Kreddiga z Tornin i Gertrudy Jurasowej z Pudłaga (k. 8) i 23 I 1690 r. – na ślubie Jana Scholtza z Kiely i Urszuli Kreddigkownej (k. 9).

³⁷⁹ AAWO, Ap, Biskupiec E 30, k. 149, 153, 162v i 166v.

³⁸⁰ Ibidem, k. 172 i 1174.

³⁸¹ AAWO, Ap, Biskupiec E 46, k. 12v.

³⁸² Ibidem, k. 16v.

³⁸³ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 87.

³⁸⁴ E. Topolnicka-Niemcewicz, *Jerzy Piper – malarz i pozłotnik z Lidzbarka Warmińskiego. Trzy obrazy*, Folia Fromborensia, R. III, 2000, nr 3, s. 44 oraz I. B. Kluk, *Obrazy Jerzego Pipera ze zbiorów Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie*, ibidem, s. 51 podają rok 1654 jako datę urodzin malarza. Wydaje się jednak, że ponieważ Piper zmarł w wieku sześćdziesięciu lat 8 II 1714 r., datę jego urodzin należy cofnąć o rok: nie jest więc nią rok 1654, a raczej 1653.

Obie autorki podają też datę śmierci malarza: E. Topolnicka-Niemcewicz, op. cit., s. 44 i 46 oraz I. B. Kluk, op. cit., s. 51.

³⁸⁵ AAWO, Ap, Reszel 51: Liber Rationum Ecclesiae Archipresbiterialis Resselinsis ab anno 1693 ad annum 1894 [faktycznie: do końca 1714], k. 8v odnotowuje następujące wypłaty związane z pracami J. J. Pipera i jego czeladników w 1694 r.:

Malarz ożenił się zapewne w Lidzbarku z Dorotą w 1678 lub raczej w 1679 r. (najstarsza zachowana lidzbarska księga ślubów rozpoczyna się w 1683 r.). Ochrzcili oni tu ośmioro dzieci:

- 28 lipca 1680 r. syna Jerzego³⁸⁶,
- 23 grudnia 1681 r. syna Tomasza³⁸⁷,
- 15 stycznia 1683 r. córkę Dorotę³⁸⁸,
- 17 września 1684 r. syna Franciszka³⁸⁹,
- 11 lipca 1686 r. syna Jerzego (pierworodny o tym imieniu już wówczas nie żył)³⁹⁰,
- 5 grudnia 1687 r. syna Andrzeja³⁹¹,
- 2 stycznia 1690 r. córkę Katarzynę³⁹²,
- 14 kwietnia 1692 r. córkę Zofię Krystynę³⁹³.

Jerzy Piper był 8 września 1683 r. chrzestnym w Lidzbarku³⁹⁴, a najpewniej w 1693 r. – jak to ustalił Matern – zamieszkał w Reszlu³⁹⁵. Tu małżonkowie ochrzcili kolejną dwójkę dzieci:

- 22 lipca 1694 r. syna Jakuba³⁹⁶,
- 3 czerwca 1699 r. córkę Elżbietę³⁹⁷.

W reszelskich zestawieniach związanych z wydawanymi przez proboszcza kartkami do spowiedzi wielkanocnej (Osterzetteln) małżeństwo Piperów występuje w latach 1701, 1702, 1703, 1710 (wtedy nazwisko malarza podano w formie: Peter) i 1711 (wówczas wymieniono też córkę Zofię Krystynę)³⁹⁸.

– den 27. Junii an H[errn] Georg Piper zu Golt undt andern Notwendigkeiten zu den Altar S. Annae von dem Kirchengelt 30 Mk.,

– den 21. Julii an H[errn] Georg Piper auf die Bildern zu S. Anna Altar ad rationum 9 Mk.,

– Item den 1. Aug[ust]i an H[errn] Georg Piper seinen Gesellen für 2 Altar aufzusetzen zum Trinkgelt 4 Mk. 10 Gr.

³⁸⁶ AAWO, Ap, Lidzbark Warmiński E 252, k. 162v.

³⁸⁷ Ibidem, k. 168.

³⁸⁸ ADWO, Ap, Lidzbark Warmiński E 253, k. 1.

³⁸⁹ Ibidem, k. 8.

³⁹⁰ Ibidem, k. 14.

³⁹¹ Ibidem, k. 19v.

³⁹² Ibidem, k. 28.

³⁹³ Ibidem, k. 37v (przy tym chrzcie nazwisko ojca zapisano wyjątkowo w formie: Biper).

³⁹⁴ Ibidem, k. 3v.

³⁹⁵ E. Topolnicka-Niemcewicz, op. cit., s. 44 oraz I. B. Kluk, op. cit., s. 51 podają – nie znając lub ignorując słuszne ustalenia Materna – że malarz mieszkał w Reszlu od 1699 r. (druga autorka pisze, że w tym roku „przeniósł się na stałe do Reszla”). Abstrahując od faktu zatrudnienia Pipera w Reszlu w 1693 r., wystarczy zwrócić uwagę na daty chrztów ostatniego dziecka Piperów w Lidzbarku (14 IV 1692) i pierwszego dziecka w Reszlu (22 VII 1694), ażeby skostatować słuszność stwierdzenia Materna, iż parafianami reszelskimi zostali Piperowie już jednak w 1693 r., po zatrudnieniu malarza i jego czeladników w reszelskim kościele parafialnym.

³⁹⁶ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 86.

³⁹⁷ Ibidem, k. 118v.

³⁹⁸ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 1, 20v, 35v, 50 i 63.

Georg Matern podał, że córka Pipera – Elżbieta – 30 stycznia 1709 r. wyszła za reszelskiego kościelnego Tomasza Böhnfelda, a odnotowany w 1708 r. jako chrzestny czeladnik malarski Tomasz Piper mógł być synem Jerzego.

W rzeczywistości 30 stycznia 1709 r. pobrali się w Reszlu: „Thomas Baumfeld aulicus D[omini] Laurentii Nitz et Dorothea F[amati] D[omini] Joannis Piper pictoris Resseliensis filia virgo”; panną młodą była więc Dorota (rocznik 1683), a nowożeńcom udzielił ślubu oficjał biskupi Jan Jerzy Kunigk³⁹⁹.

Rację miał Matern co do Tomasza Pipera, gdyż odnotowany w roli chrzestnego 26 sierpnia 1708 r. „Thomas Piper pictor sodalis”⁴⁰⁰ (rocznik 1681) był rzeczywiście synem Jana Jerzego (przy jego chrzcie nazwisko ojca zapisano wyjątkowo w formie: Piperr).

Można tu dodać, że w jednym ze swoich artykułów Matern stwierdził, iż Jerzy Piper jest autorem obrazów do ołtarza głównego kościoła w Pierzchałach w komornictwie braniewskim⁴⁰¹.

Krzysztof Czackowski (1674–1729)

Georg Matern w monografii Reszla o malarzu tym napisał (ss. 314–315), że pochodził z Barczewa, urodził się około 1673 r., ożenił się z córką złotnika i rajcy reszelskiego Andrzeja Oppela, a z tego związku urodziło się dwoje dzieci (w 1721 i 1723 r.).

Zachowane wartemborskie księgi metrykalne (szkoda jednak, że księgi małżeństw dopiero od 1691, a księgi zmarłych niestety dopiero od 1765 r.) pozwalają w powiązaniu z podobnymi księgami reszelskimi i dobromiejskimi skonfrontować te informacje.

Okazuje się, że co do daty urodzin przyszłego malarza reszelskiego Matern niewiele się pomylił, gdyż Krzysztof Czackowski został ochrzczony w Wartemborku (Barczewie) 15 kwietnia 1674 r. jako trzecie dziecko tkacza Krzysztofa Czackowskiego i Anny⁴⁰². Jego starsze rodzeństwo to siostra Anna, ochrzczona 30 sierpnia 1669⁴⁰³, i brat Kazimierz, ochrzczony 3 marca 1672 r.⁴⁰⁴

Pierwsza żona Krzysztofa Czackowskiego seniora zmarła niebawem, tkacz ożenił się powtórnie i kolejna trójka dzieci narodziła się już z drugiej żony

³⁹⁹ AAWO, Ap, Reszel E 470, s. 104.

⁴⁰⁰ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 182.

⁴⁰¹ G. Matern, *Geschichte der Kirche und des Kirchspiels Schalmey*, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands (dalej: ZGAE), 1910, Bd. 17, s. 353.

⁴⁰² AAWO, Ap, Barczewo 27, s. 121.

⁴⁰³ Ibidem, s. 81.

⁴⁰⁴ Ibidem, s. 108.

– Sybilli: Elżbieta, ochrzczona 5 października 1678⁴⁰⁵, Antoni, ochrzczony 13 lutego 1681⁴⁰⁶, i Jakub, ochrzczony 9 sierpnia 1683 r.⁴⁰⁷

Krzysztof Czaczkowski junior ożenił się w Barczewie 18 listopada 1709 r. z Rozalią, córką śp. burmistrza barczewskiego Joachima Arenta, a świadkami byli obaj burmistrzowie Barczewa⁴⁰⁸. Swoje dzieci rodzice ochrztili w Barczewie: córkę Rozalię Katarzynę 3 sierpnia 1710 r.⁴⁰⁹, a syna Erazma 8 października 1713 r.⁴¹⁰ Zapewne wkrótce po porodzie syna Rozalia zmarła (a malarz przeniósł się do Reszla), ponieważ 5 lutego 1714 r. w Dobrym Mieście „D[ominus] Christoph[orus] Czaczkowski pictor ac ciuis Resseliensis” ożenił się z Katarzyną, córką śp. Piotra Sommerfelta, kowala i obywatela dobromiejskiego⁴¹¹.

Kolejne dzieci z tego małżeństwa były chrzczone już w Reszlu (Bernard i Katarzyna to dzieci, o których wspominał Matern):

- Rozalia 4 grudnia 1715 r.⁴¹²; zmarła mając rok 7 stycznia 1717 r.⁴¹³,
- Franciszek 21 listopada 1717 r.⁴¹⁴; zmarł w wieku trzech lat 26 stycznia 1721 r.⁴¹⁵,
- Jan 10 września 1719 r.⁴¹⁶; zmarł 1 maja 1720 r.⁴¹⁷,
- Bernard 22 sierpnia 1721 r.⁴¹⁸; zmarł mając półtora roku 13 lutego 1723 r.⁴¹⁹,
- Katarzyna 31 grudnia 1723 r.⁴²⁰; zmarła nie mając półtora roku (mylnie zapisano, że miała pół roku) 25 marca 1725 r.⁴²¹,
- Elżbieta 11 listopada 1725 r.⁴²²; zmarła mając ponad trzy i pół roku (podano: cztery lata) 26 czerwca 1729 r.⁴²³,
- Krzysztof 20 maja 1727 r.⁴²⁴

⁴⁰⁵ Ibidem, s. 159.

⁴⁰⁶ Ibidem, s. 178.

⁴⁰⁷ Ibidem, s. 197.

⁴⁰⁸ AAWO, Ap, Barczewo 43, s. 65. Starsza siostra panny młodej była 6 III 1687 r. chrzestną w Reszlu: „Virgo Barbara D[omini] Joachimi Arent consulis Wartt[enburgensis] filia”.

⁴⁰⁹ AAWO, Ap, Barczewo 28, s. 207.

⁴¹⁰ Ibidem, s. 232.

⁴¹¹ AAWO, Ap, Dobre Miasto E 223, s. 174.

⁴¹² AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 13. Nadanie dziecku tego imienia jest niejako równoczesnym potwierdzeniem faktu wcześniejszej śmierci najstarszej córki Rozalii Katarzyny.

⁴¹³ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 91.

⁴¹⁴ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 24v.

⁴¹⁵ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 98v.

⁴¹⁶ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 35v.

⁴¹⁷ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 96.

⁴¹⁸ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 47v.

⁴¹⁹ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 101v.

⁴²⁰ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 62.

⁴²¹ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 105v.

⁴²² AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 72.

⁴²³ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 116.

⁴²⁴ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 81v.

Malarz reszelski Krzysztof Czackowski przed rokiem 1721 został ławnikiem; zmarł w wieku pięćdziesięciu sześciu lat 28 marca 1729 r. (Matern mylnie podaje datę dzienną: 15 marca)⁴²⁵.

Krzysztof Czackowski nie był (jak podał Matern) mężem Konstancji, jakoby córki złotnika Andrzeja Oppela, jako że ten ostatni nie miał dzieci, a to właśnie ów złotnik miał żonę imieniem Konstancja (zob. niżej). Warto jednak podkreślić bliższą znajomość czy nawet zażyłość Krzysztofa Czackowskiego z Krzysztofem Peuckerem i Andrzejem Oppelem po zamieszkaniu przez malarza w Reszlu. Świadczy o tym fakt, że Opiel był chrzestnym Bernarda, a Peucker chrzestnym Krzysztofa juniora – synów malarza. Z kolei 14 marca 1726 r. Peucker i Czackowski byli świadkami na ślubie wdowca Tomasza Nicznera i Elżbiety, córki śp. Bartłomieja Kobathera z Lędławek (Linglack)⁴²⁶.

Georg Matern mylnie przypuszczał, że inny malarz reszelski, Antoni Czackowski, mógł być bratankiem Krzysztofa. Tymczasem to jego brat przyrodni (rocznik 1681 – zob. wyżej).

Analiza zapisek dotyczących pisowni nazwiska Krzysztofa i jego krewnych wydaje się wskazywać na to, że nazwisko to brzmiało: „Cackowski” (tak też jedyny raz zapisano je w 1723 r. przy chrzcie córki Katarzyny – zob. wyżej), a tylko i wyłącznie wymogi pisowni i wymowy języka niemieckiego spowodowały to, iż proboszczowie narodowości niemieckiej zapisywali je jako: „Ciackowski/Ciackowski/Czackowski/Czackowski/Cziackowski/Scziackowski”. Gdyby malarz ten urodził się np. w Biskupcu, tamtejsi proboszczowie nie mieliby kłopotów z prawidłowym, zgodnym z polską pisownią i wymową, zapisem jego nazwiska.

Józef Adalbert Gross (1699–1775)

Malarz był wnukiem sukiennika Szymona Grossa, a synem rajcy Dawida Grossa. Szymon Gross i jego żona Katarzyna pobrali się zapewne w 1665 lub 1666 r. i najstarsze dziecko, syna Dawida, ochrztili 3 sierpnia 1667 r.⁴²⁷

Dawid w 1679 r. został uczniem gimnazjum reszelskiego⁴²⁸. W latach 1690–1691 był notariuszem zamku orneckiego⁴²⁹, a w latach 1692–1717 notariu-

⁴²⁵ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 115v.

⁴²⁶ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 40.

⁴²⁷ AAWO, Ap, Reszel E 463, k. 43v.

⁴²⁸ *Die Schüler des Rösseler Gymnasiums*, nr 803, s. 98.

⁴²⁹ AAWO, AB, H 270/VII, s. 240 (P. Anhuth odnotował go w tej roli 23 IV 1690 i 13 V 1691 r.). Warto tu dodać, że kiedy 9 VII 1690 r. młodszy brat Dawida Grossa, sukiennik Jan, chrzcił wraz z żoną Elżbietą najstarszego syna, Dawida, jego chrzestnym był: „David Gross scriba Wormdittensis” – AAWO, Reszel E 464, k. 64.

szem zamku reszelskiego⁴³⁰ (na tym urzędzie był następcą Michała Branda, a poprzednikiem Tomasza Kozłowskiego).

Zapewne jesienią 1692 lub na początku 1693 r. Dawid Franciszek Gross ożenił się z Anną Barbarą. 5 stycznia 1694 r. ochrztili oni najstarszego syna, Kaspara⁴³¹, a 19 kwietnia 1699 r. – syna Józefa Adalberta (jego chrzestnymi byli: archiprezbiter reszelski Jan Chryzostom Rogalli i Barbara, żona rajcy Jakuba Burcherta)⁴³².

W 1703 r. Dawid Gross został rajcą (zachowując jednocześnie do końca 1717 r. urząd notariusza zamkowego), a najpóźniej od 1722 r. pełnił w radzie funkcję sędziego miejskiego. Zmarł 24 marca 1730 r. w Lidzbarku Warmińskim, a 27 marca został pochowany w tamtejszym kościele parafialnym⁴³³. Nie doszedł on do godności burmistrza rodzinnego miasta, jak to mylnie podał Adolf Poschmann w zestawieniu burmistrzów na s. 109 monografii Reszla (powtarzając swoją informację ze s. 91).

Żona Anna zmarła w Reszlu w wieku siedemdziesięciu sześciu lat (była więc starsza od męża o pięć lat) 26 września 1738 r. (zapiska ta określa ją jako: „Anna p[iae] d[efuncti] Sp[ectabilis] D[omini] Davidis Gros[s] consul[aris] Ress[eliensis] uxor”)⁴³⁴.

Józef Gross (wzorem ojca i najstarszego brata) zapisał się w 1712 r. do gimnazjum reszelskiego⁴³⁵. 16 listopada 1722 r. ożenił się z Gertrudą, córką śp. starszego ławy, Jerzego Eitnera⁴³⁶, którą rodzice, Jerzy i Barbara, ochrztili 30 marca 1697 r. (była więc starsza od męża o dwa lata)⁴³⁷.

Małżonkowie ochrztili ośmioro dzieci:

– 11 września 1723 r. córkę Annę Elżbietę⁴³⁸,

– 24 czerwca 1725 r. syna Jana Józefa⁴³⁹,

– 29 września 1727 r. córkę Gertrudę (jej chrzestnymi byli: Jan Chrystian Schmidt i Elżbieta, córka burmistrza Jakuba Dittlofffa/Dittelhoffa)⁴⁴⁰,

⁴³⁰ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 74 i 75 (jako chrzestnego 24 IV i 6 VIII 1692 r. określono go: „scriba arcis” oraz „notarius arcis”). Z uwagi na późniejsze powiązania rodzinne z rodziną Eitnerów (a może i żona Dawida Grossa była z domu Eitner?) warto zaznaczyć, że podczas pierwszej uroczystości Gross był chrzestnym wraz z Katarzyną – to zapewne jej drugie imię – żoną Jerzego Eitnera, a podczas drugiej trzymał do chrztu Jerzego, syna łaziebnika Jerzego Eitnera i Barbary.

Nie ma racji G. Matern, *Burg und Amt Rössel*, Königsberg Pr. 1925, s. 51, pisząc, że Dawid Gross był notariuszem zamku reszelskiego w latach 1699–1717 (poprawne są daty: 1692–1717). Tę informację Materna powtarza za A. Poschmann, *600 Jahre Rössel*, s. 91.

⁴³¹ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 82v (i tu Dawid Gross jest określony: „notar[ius] arcis”).

⁴³² Ibidem, k. 117v.

⁴³³ AAWO, Ap, Lidzbark Warmiński E 262, k. 74v.

⁴³⁴ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 12.

⁴³⁵ *Die Schüler des Rösseler Gymnasiums*, nr 2105, s. 208.

⁴³⁶ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 17.

⁴³⁷ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 103.

⁴³⁸ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 60.

⁴³⁹ Ibidem, k. 69.

⁴⁴⁰ Ibidem, k. 83v.

– 20 kwietnia 1730 r. córkę Katarzynę Barbarę (imiona najpewniej po babce)⁴⁴¹,

– 28 lutego 1732 r. córkę Weronikę⁴⁴²,

– 24 stycznia 1734 r. córkę Annę Dorotę⁴⁴³,

– 12 lutego 1736 r. syna Antoniego Benedykta, którego trzymali do chrztu: „F[amatus] D[ominus] Andreas Repert ludirector Resseliensis et Anna Sp[ectabilis] D[omini] Joannis Pütters consularis Resseliensis uxor”⁴⁴⁴,

– 5 października 1739 r. córkę Helenę, której chrzestnym był kowal Jan Schwartz⁴⁴⁵; dziecko zmarło w wieku półtora roku 14 stycznia 1741 r.⁴⁴⁶

„D[omi]nus Josephus Gross pictor civis Resseliensis” był też 12 marca 1732 r. chrzestnym⁴⁴⁷.

Georg Matern w monografii Reszła (s. 315) napisał, że Józef Gross został przed rokiem 1725 ławnikiem, w 1727 r. chrzestnym jego dziecka był Jan Chrystian Schmidt, a po 1730 r. nie pojawia się w źródłach.

Żona malarza, Gertruda, zmarła w Reszlu w wieku sześćdziesięciu ośmiu lat 19 czerwca 1765 r.⁴⁴⁸, natomiast Józef Gross zmarł 14 czerwca 1775 r. w wieku – jak podano – siedemdziesięciu pięciu lat (faktycznie przeżył nieco ponad siedemdziesiąt sześć lat), ale miejscem jego śmierci było – co ciekawe – Ramsowo⁴⁴⁹.

Antoni Benedykt Gross (1736–1804)

Został ochrzczony, jak wspomniano, 12 lutego 1736 r. 9 kwietnia 1766 r. zaręczył się z Gertrudą, córką obywatela reszelskiego Jana Wölkiego⁴⁵⁰, natomiast ślub tej pary odbył się 25 maja 1766 r. (jednym ze świadków był starszy ławy Chrystian Bernard Schmidt)⁴⁵¹.

⁴⁴¹ Ibidem, k. 96v.

⁴⁴² Ibidem, k. 106.

⁴⁴³ Ibidem, k. 115.

⁴⁴⁴ Ibidem, k. 127.

⁴⁴⁵ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 11v.

⁴⁴⁶ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 16v.

⁴⁴⁷ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 106.

⁴⁴⁸ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 77.

⁴⁴⁹ AAWO, Ap, Ramsowo 61, s. 108: „Rams. Dominus Josephus Gross Pictor Civis resseliensis 75 annorum, dispositus”.

⁴⁵⁰ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 7.

⁴⁵¹ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 247. W monografii Reszła Matern słusznie przypuszczał (s. 315), że Antoni Gross był synem Józefa. Napisał też o ślubie Antoniego (i świadku tej ceremonii, Chrystianie Bernardzie Schmidcie) w 1766 r. z Gertrudą Wölk, ale ówczesny proboszcz reszelski napisał jednak: „Wölki” (właściwą lekcję końcówki tego nazwiska utrudnia maniera prowadzącego zapisy w księdze, który nienaturalnie wydłużał drugą część litery „k”, wkleszczając w jej załamania miniaturową literkę: „i”, co w księdze tej można zaobserwować wielokrotnie). Zresztą wszystkie zapiski o chrztach dzieci Antoniego i Gertrudy podają jej panieńskie nazwisko w formie: „Wölki” (co nie przeszkadza, że czasem o członkach tej rodziny rzeczywiście pisze się w księgach metrykalnych: „Wölc/Wölk”).

Małżonkowie ochrztili najpewniej dziewięcioro dzieci (zachowane reszelskie księgi chrztów kończą się na 1785 r.):

- 1 marca 1767 r. córkę Gertrudę⁴⁵², która zmarła w wieku czterech lat 5 sierpnia 1771 r.⁴⁵³,
- 21 grudnia 1770 r. syna, któremu nie zdążono wybrać imienia, jako że „ab obstetrice in necessitate baptisatus” zapewne zaraz po chrzcie zmarł⁴⁵⁴,
- 3 grudnia 1771 r. córkę Barbarę Marian[ę] (jej chrzestnym był stolarz Jan [Efraim] Brahl)⁴⁵⁵; dziecko zmarło mając rok 8 lutego 1773 r.⁴⁵⁶,
- 15 kwietnia 1774 r. córkę Elżbietę⁴⁵⁷,
- 4 kwietnia (urodzoną 3 kwietnia) 1776 r. córkę Annę⁴⁵⁸,
- 20 sierpnia (urodzoną 18 sierpnia) 1778 r. córkę Gertrudę (ją trzymał do chrztu stolarz Chrystian Kaulpersk/Kaulpersch)⁴⁵⁹,
- 5 kwietnia (urodzonego 4 kwietnia) 1781 r. syna Antoniego⁴⁶⁰,
- 31 sierpnia (urodzonego 29 sierpnia) 1783 r. syna Józefa⁴⁶¹,
- na początku 1787 r. córkę Magdalенę, o której wiemy, że mając rok zmarła na ospę 2 lutego 1788 r.⁴⁶²

„Antonius Gross pictor” był dwukrotnie chrzestnym (5 listopada i 16 grudnia 1781 r.)⁴⁶³, a raz – świadkiem na ślubie (7 czerwca 1775)⁴⁶⁴. Jego małżonka Gertruda była chrzestną 7 marca 1777 r.⁴⁶⁵

Żona malarza zmarła po 1787 r., a on – na gruźlicę w wieku sześćdziesięciu ośmiu lat 6 października 1804 r.⁴⁶⁶

Andrzej Nycz

O tym malarzu reszelskim Georg Matern w monografii Reszla (s. 315) napisał, że w 1717 r. ochrzcił on syna, Ignacego.

⁴⁵² AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 120.

⁴⁵³ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 95v.

⁴⁵⁴ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 27.

⁴⁵⁵ Ibidem, k. 34.

⁴⁵⁶ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 101v.

⁴⁵⁷ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 56.

⁴⁵⁸ Ibidem, k. 79.

⁴⁵⁹ Ibidem, k. 102v.

⁴⁶⁰ Ibidem, k. 130.

⁴⁶¹ Ibidem, k. 157v.

⁴⁶² AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 33v.

⁴⁶³ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 136 i 137v.

⁴⁶⁴ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 287.

⁴⁶⁵ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 88v.

⁴⁶⁶ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 81v: „Antonius Gross civis Roes[seliensis] Maler 68 [annorum], Hectica”. Profeję zmarłego zapisano dla odróżnienia go od innej osoby o tych samych personaliach (ibidem, k. 78: 1 IX 1803 r. zmarł „Antonius Gross civis Roesseliensis 43 [annorum], Hectica” – przyczyna śmierci obu była więc taka sama).

W reszelskiej księdze chrztów zapisano, że Andrzej Nycz/Nicz/Nitz (od chrztu drugiego syna określanym mianem: „pictor”) i jego żona Urszula ochrzciła sześcioro dzieci:

– 27 sierpnia 1716 r. syna Michała Andrzeja⁴⁶⁷; dziecko zmarło w wieku dwóch i pół roku 18 kwietnia 1719 r.⁴⁶⁸,

– 17 lipca 1718 r. syna Ignacego, którego chrzestnymi byli: „Joan[nes] Nycz pictor sodalis, Anna Joan[nis] Morr civ[is] uxor”⁴⁶⁹,

– 17 lipca 1719 r. syna Józefa⁴⁷⁰,

– 6 września 1721 r. córkę Urszulę Elżbietę⁴⁷¹; dziecko zmarło w wieku sześciu lat (w księdze podano zawyżony wiek: siedem i pół roku) 29 października 1727 r.⁴⁷²,

– 2 grudnia 1723 r. syna Franciszka (do chrztu trzymała go Elżbieta, córka geometry warmińskiego, Krzysztofa Peuckera)⁴⁷³,

– 2 września 1727 r. córkę Annę⁴⁷⁴.

„D[omi]nus Andreas Nycz/Nicz pictor civis Resseliensis” dwukrotnie był chrzestnym (4 listopada 1722 i 3 stycznia 1732 r.)⁴⁷⁵, a raz – świadkiem na ślubie (16 listopada 1738 r.)⁴⁷⁶. W 1739 r. malowałobrazy apostołów w kościele parafialnym w Biskupcu⁴⁷⁷.

Świadkiem na ślubie 18 listopada 1743 r. był także: „Joannes Nycz pictor civis Resseliensis” (odnotowany ćwierć wieku wcześniej jako czeladnik)⁴⁷⁸.

W księgach zmarłych odnajdujemy jedynie zapisę, że 26 marca 1757 r. w wieku siedemdziesięciu lat zmarł „Josephus Nitz pictor civis Rösseliensis”⁴⁷⁹, a 14 września 1801 r. zmarła w wieku trzydziestu sześciu lat „Magdalena p[iae] d[efuncti] Joanni[s] Nicz filia”⁴⁸⁰.

Jakie więzy pokrewieństwa łączyły tych trzech ludzi o nazwisku „Nycz”? Możliwe, że Józef (rocznik 1686 lub 1687) był – jak sądzę – starszym bratem Andrzeja, a Jan synem Józefa, czyli bratankiem Andrzeja.

⁴⁶⁷ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 17v.

⁴⁶⁸ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 94v.

⁴⁶⁹ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 28v.

⁴⁷⁰ Ibidem, k. 34v.

⁴⁷¹ Ibidem, k. 48.

⁴⁷² AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 114.

⁴⁷³ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 61v.

⁴⁷⁴ Ibidem, k. 83.

⁴⁷⁵ Ibidem, k. 55 i 105v.

⁴⁷⁶ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 103.

⁴⁷⁷ AAWO, Ap, Biskupiec 3, s. 64.

⁴⁷⁸ AAWO Ap, Reszel E 471, 124., s. 124.

⁴⁷⁹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 51.

⁴⁸⁰ AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 72.

Karol Ignacy Ladner

Malarz ten zaręczył się 15 lipca 1730 r.: „D[ominus] Carolus Ignatius Ladner pictor Resseliensis sponsus, »Virt[uosa]« Elisabetha p[ia]e d[efuncti] Joannis Jabsin olim civis Resseliensis filia sponsa”⁴⁸¹, a 27 lipca tego roku narzeczeni pobrali się⁴⁸². 31 sierpnia 1731 r. małżonkowie ochrzcili syna Ignacego⁴⁸³.

Andrzej Major

Ten malarz reszelski, którego nazwisko pojawia się w formach: Major/Majoor/Majohr, zaręczył się 30 września 1760 r.: „Andreas Major pictor et Marianna Simonis Tomaszewski inquilini olim Gedanensis filia”⁴⁸⁴, a 22 października tego roku ożenił się z ową Marianną⁴⁸⁵ (imię jej ojca przy okazji chrzcini dzieci Andrzeja i Marianny pojawia się także w brzmieniu: Jakub, Marcin i Tomasz, a i jego nazwisko dwukrotnie pomyłono; należy dać jednak wiarę informacjom podanym do ksiąg osobiście przez narzeczonych/małżonków).

Małżonkowie ochrzcili pięcioro dzieci:

– 8 września 1761 r. syna Andrzeja⁴⁸⁶; w księdze zmarłych po czterech tygodniach – 7 października tego roku – odnotowano śmierć Jakuba (to drugie imię Andrzeja albo pomyłka proboszcza), zapisując przy tym haniebny dla rodziców dziecka zwrot: „opressus a parentibus”⁴⁸⁷,

– 12 grudnia 1762 r. córkę Annę Barbarę⁴⁸⁸; dziecko zmarło po trzech tygodniach 3 stycznia 1763 r.⁴⁸⁹,

– 1 października 1767 r. córkę Kunegundę⁴⁹⁰; dziecko zmarło nie przeżywszy tygodnia 5 października tego roku⁴⁹¹,

– 5 listopada 1769 r. córkę Elżbietę⁴⁹²; dziecko zmarło 10 grudnia tego roku, a więc mając pięć tygodni (niezrozumiały w tym kontekście jest dopisek przy

---

⁴⁸¹ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 54v.

⁴⁸² AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 68.

⁴⁸³ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 103.

⁴⁸⁴ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 118.

⁴⁸⁵ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 205.

⁴⁸⁶ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 59.

⁴⁸⁷ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 67v.

⁴⁸⁸ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 73v.

⁴⁸⁹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 71v.

⁴⁹⁰ AAWO, Ap, Reszel E 467, k. 126.

⁴⁹¹ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 84.

⁴⁹² AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 15v.

imieniu zmarłej: „1/2”, bo nie może odnosić się ani do miesiąca, ani do kwartału – to oczywista pomyłka)⁴⁹³,

– 17 stycznia 1771 r. córkę Agnieszkę, której chrzestnym był stolarz Jan Amsel⁴⁹⁴.

* * *

Andrzej Opiel (ok. 1673–1735)

Urodził się około 1673 r. (nie wiemy, gdzie; a może w Królewcu?), na co wskazuje jego wiek podany w zapisce o śmierci: gdy zmarł 15 stycznia 1735 r., miał sześćdziesiąt jeden lat⁴⁹⁵.

W świętoliipskiej księdze chrztów i małżeństw 20 grudnia 1716 r. jako chrzestny został odnotowany: „Andreas Opel aurifaber Ress[eliensis]”⁴⁹⁶. Był więc mieszkańcem Reszla i rację ma Georg Matern, pisząc w monografii Reszla (s. 318), że w 1716 r. został tu ławnikiem, a w 1721 r. rajcą. Jeszcze 16 lipca 1720 r., kiedy był świadkiem zaręczyn, przy jego nazwisku zapisano: „aurifaber scabinus”⁴⁹⁷, a już wiosną 1721 r. (między 31 marca a 22 kwietnia) promowano go na rajcę reszelskiego⁴⁹⁸. Jako chrzestny Bernarda Czaczkowskiego, syna malarza Krzysztofa (zob. wyżej), 22 sierpnia 1721 r. został określony już: „consularis Resseliensis”⁴⁹⁹.

Jakob Kolberg w swoim świetnym artykule o złotnikach warmińskich podał, że Opiel był obywatelem Reszla od 1714 r. (co powtórzył Matern w monografii Reszla), ponieważ zwrócił uwagę na fakt, że wiosną 1713 r. Opiel ożenił się w Lidzbarku Warmińskim i – w domyśle – musiał być wówczas obywatelem stołecznego ośrodka warmińskiego, skoro określono go mianem „złotnika biskupiego”⁵⁰⁰.

Mianowicie 26 kwietnia 1713 r. (a nie jak podaje Kolberg: 26 czerwca) w Lidzbarku odbył się ślub: „Andreas Opiel czichmeisterus Cel[sissi]mi Principis cum Constantia p[iae] d[efuncti] D[omini] Łączynski consorte”; świadkami uroczystości byli: starosta lidzbarski Maciej Krakau i trzej najwyżsi rangą członkowie władz miejskich⁵⁰¹.

Wybranka Andrzeja Opiela była wdową po Antonim Łaczyńskim, synu posiadacza Nowej Wsi Wielkiej (Neuendorf), śp. Jana Łaczyńskiego, a córką ławnika i aptekarza lidzbarskiego Daniela Antoniego Rittorfa/Rittdorfa (dlate-

⁴⁹³ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 89v.

⁴⁹⁴ AAWO, Ap, Reszel E 468, k. 27v.

⁴⁹⁵ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 1.

⁴⁹⁶ AAWO, Ap, Święta Lipka E 232, k. 48v.

⁴⁹⁷ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 39.

⁴⁹⁸ AAWO, AB, A 26/II, k. 535v (bez dokładnej datacji dziennej).

⁴⁹⁹ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 47v.

⁵⁰⁰ J. Kolberg, *Ermländische Goldschmiede*, ZGAE, 1910, Bd. 16, s. 525.

⁵⁰¹ AAWO, Ap, Lidzbark Warmiński E 259, k. 43.

go ślub odbył się w Lidzbarku – parafii panny młodej, jak to było i dotąd jest w zwyczaju)⁵⁰².

Małżeństwo Andrzeja Oppela i Konstancji nie doczekało się potomstwa.

Co ciekawe, „Virtuosa Constantia Spect[abilis] D[omi]ni Andree Oppel consularis Resseliensis consors” była 1 lipca 1730 r. chrześną Jana, syna kowala i obywatela reszelskiego Michała Witta i Teresy (pochodzącej z Lidzbarka), a więc przyszłego artysty, Jana Witta, współpracownika Chrystiana Bernarda i Andrzeja Schmidtów⁵⁰³.

Constantia <nat[a] Rittorff> uxor 80 an[norum] b[eatae] m[emoriae] Andree Oppel aurifabri disp[osita sacramentis]” zmarła w Lidzbarku Warmińskim 5 maja 1763 r. (jak zapisano w księdze nieco chaotycznie)⁵⁰⁴, przeżywszy faktycznie nieco ponad siedemdziesiąt dziewięć lat.

Daniel Gisbrecht (ok. 1706–1742)

O tym złotniku reszelskim (jego nazwisko pojawia się w dwóch formach: Gisbrecht/Gistbrecht) mamy niewiele danych. Wiemy tylko, że 30 września 1742 r. zmarł roczny „Daniel D[omini] Gistbrecht aurifabri filius”, a 12 listopada tego roku – w wieku zaledwie trzydziestu sześciu lat „Daniel Gisbrecht aurifaber Resseliensis”⁵⁰⁵.

* * *

Franciszek Rösenberger (ok. 1716–1761)

Wywodził się z rodziny odlewników dzwonów, która znana była w Reszlu już na początku XVII w. Georg Matern podał, że Franciszek Rösenberger/

⁵⁰² Ibidem, k. 37v: pierwszy ślub Konstancji odbył się w Lidzbarku 13 I 1710 r., a trzech świadkowie byli tacy sami, jak na jej ślubie z Oppelem, jedynie zamiast starosty M. Krakaua (bo wówczas był on jeszcze starostą orneckim) został zapisany kupiec królewiecki Piotr Heinigk. Z tego związku urodził się pogrobowiec „Antonius Sigismundus posthumus”, ochrzczony 28 II 1711 r. Chrzciła go matka: „N[o]b[il]is olim Antonii Łączynski derelicta vidua Constantia”, a chrześnymi byli: „Sp[ect]a[b]l[is] D[ominus] Florianus] Sapuhn cum [Anna] Catharina <Nob[il]is> Mathiae Krakau burgrabii Wormdittensis consorte” – AAWO, Lidzbark Warmiński E 253, k. 110.

⁵⁰³ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 97.

⁵⁰⁴ AAWO, Ap, Lidzbark Warmiński E 263, k. 40. Konstancja została ochrzczona 28 II 1684 r. we Fromborku, a dane rodziców zapisano: „Daniel Rittorff et Maria Vxor” (AAWO, Ap, Frombork E 168, k. 3). Jej liczne rodzeństwo było chrzczone w Lidzbarku Warmińskim dopiero od grudnia 1685 r., (tam imię żony aptekarza zapisano: „Mariana”, wydaje się więc, iż rodzice przybyli do grodu nad Symsarną najpóźniej w połowie 1685 r. właśnie z Fromborka (od Zielonych Świątek 1683 do końca marca 1685 r. aptekarz zwlekał z przyjęciem tam prawa miejskiego, aż w końcu podjął decyzję o zamieszkaniu w stołecznym Lidzbarku – AAWO, Archiwa miejskie, Magistrat Frombork 2, s. 444, 450). Ojca Konstancji, określonego jako aptekarz lidzbarski, biskup na podstawie przywileju z 15 IX 1685 r. zwolnił z wszelkich zobowiązań publicznych na rzecz miasta – AAWO, AB, A 16, k. 448v–449. O tym, że odbiorca przywileju biskupiego był mieszkańcem Lidzbarka od niedawna, świadczy sformułowanie, iż dokument dotyczy „Famati Danielis Rithdorff Apothecarii recentis Heilsbergensis” – ibidem, k. 449. „Daniel Antonius Rittorff apothecarius, olim scabinus Heilsbergensis” zmarł 1 III 1726 r. w Reszlu. Nie wiadomo, ile lat przeżył, ponieważ proboszcz zostawił puste miejsce w rubryce dotyczącej wieku zmarłego – AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 108.

⁵⁰⁵ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 19v (obie zapiski).

Rosemberski/Resendorff odlał w 1748 i 1752 r. trzy dzwony do reszelskiego kościoła parafialnego, w latach 1751 i 1753 chrzczył dzieci, a 26 maja 1761 r. zmarł w wieku czterdziestu pięciu lat.

Rzeczywiście, 22 grudnia 1751 r. „Franciscus Resendorff civis faber campanum, Barbara uxor” ochrzcił córkę Annę⁵⁰⁶, a 11 października 1753 r. „Franciscus Resenberski civis campanum fusor, Barbara uxor” ochrzcił kolejną córkę, Katarzynę⁵⁰⁷. Niestety, 7 czerwca 1755 r. „Catharina Francisci Rosenberski civis infans” zmarła – jak podano, zaniżając wiek dziecka niemal o trzy kwartały – mając zaledwie rok⁵⁰⁸.

Jak podał Matern, „Franciscus Rösenborski fusor aeramentarius” zmarł w wieku czterdziestu pięciu lat 26 maja 1761 r.⁵⁰⁹

Ignacy Rosenblat (ok. 1738–1808)

Kontynuatorem reszelskiej tradycji odlewania dzwonów był w XVIII stuleciu także „Glocker Meister” Ignacy Rosenblat/Rosenblatt/Rosinblatt.

9 czerwca 1768 r. Ignacy Rosenblatt zaręczył się z Urszulą, wdową po śp. Janie Reuterze⁵¹⁰, a 27 lipca tegoż roku ożenił się z nią (jednym ze świadków podczas obu tych uroczystości był stolarz Jan Brahl)⁵¹¹.

Jak podał Matern, Ignacy Rosenblat zmarł w wieku siedemdziesięciu lat 31 grudnia 1808 r.⁵¹²

* * *

Jakub Fleischer (ok. 1712–1764)

Georg Matern napisał, że ten organmistrz i organista w 1743 r. odnowił organy w reszelskiej świątyni parafialnej (za tę pracę otrzymał 1260 marek), a zmarł w wieku pięćdziesięciu dwóch lat 19 maja 1764 r.

29 stycznia 1748 r. odbyły się zaręczyny: „Famatus et honestus D[ominus] Jacobus Fleischer civis mercator Rösseliensis sponsus, Virtuosa virgo Catharina Spect[abilis] et Famati D[omini] Martini Zuch olim consularis Rösseliensis filia” (świadkami ceremonii byli rajcy Jan Püttersch i Jakub Heinrichsohn)⁵¹³, a 19 lu-

⁵⁰⁶ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 85.

⁵⁰⁷ Ibidem, k. 96.

⁵⁰⁸ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 45.

⁵⁰⁹ Ibidem, k. 66v.

⁵¹⁰ AAWO, Ap, Reszel 8, k. 16.

⁵¹¹ AAWO, Ap, Reszel E 471, k. 257v.

⁵¹² AAWO, Ap, Reszel E 474, k. 100.

⁵¹³ AAWO, Ap, Reszel 7, k. 88v.

tego tegoż roku miał miejsce ślub tej pary (świadkami uroczystości byli burmistrzowie Jakub Dittloff i Jan Rautenberg)⁵¹⁴.

Jakub i Katarzyna Fleischerowie ochrzczili dwóch synów:

– 2 marca 1749 r. Filipa Jakuba⁵¹⁵,

– 26 września 1750 r. Kleofasa⁵¹⁶; dziecko zmarło w wieku – jak podano, zanizając go o trzy kwartały – pięciu lat 2 czerwca 1756 r.⁵¹⁷

„Jacobus Fleischer organarius C[ivis] R[össeliensis] zmarł – jak podał Matern – w wieku pięćdziesięciu dwóch lat 19 maja 1764 r.”⁵¹⁸

* * *

Artykuł ten można by wzbogacić danymi na temat innych reszelskich rzemieślników, a mianowicie kowali i murarzy (o kilku z nich wspomina Georg Matern w monografii Reszla), których wprowadzić raczej nie zalicza się do grona artystów, ale ich wkład w rozwój nowożytnego Reszla – przy współpracy z przedstawicielami niektórych wyżej wymienionych specjalności zawodowych – jest oczywisty i niezaprzeczalny (zresztą czy można odmówić miana artysty np. kowalowi czy też ślusarzowi Janowi Schwartzowi, patrząc choćby w Świętej Lipce na dzieła jego rąk?).

Jednak ze względu na obszerność materiału źródłowego dotyczącego kowali i murarzy reszelskich najlepszym rozwiązaniem wydaje się prezentacja ich w osobnym artykule. Sądzę nawet, że np. kowalom – braciom Janowi i Krzysztofowi Schwartzom – należy się osobny, nowy szkic⁵¹⁹; podobnie rzecz ma się z członkami murarskiej rodziny Sadrozinskih/Zadrozinskih.

* * *

Jeden z rozdziałów monografii Reszla Georg Matern poświęcił znamienitym rodzinom obywateli Reszla. Na s. 296 mamy akapit o rodzinie Kedde. Autor pisze tam o ślubie zawartym 10 kwietnia 1644 r.: „D[ominus] Joannes Ketti et Anna Defuncti D[omini] Joannis Jonsthons relicta [filia]”⁵²⁰ i ochrzczonym 6 września 1646 r. pierworodnym synu tej pary, Jerzym⁵²¹, przysłym proboszczu braniewskim, oraz o kontynuacji zawodu kupieckiego w tej rodzinie przez młodszego syna, Wawrzyńca Adalberta, późniejszego długoletniego burmistrza

⁵¹⁴ AAWO, Ap, Reszel E 471, s. 140.

⁵¹⁵ AAWO, Ap, Reszel E 466, k. 67.

⁵¹⁶ Ibidem, k. 77.

⁵¹⁷ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 48.

⁵¹⁸ Ibidem, k. 74v.

⁵¹⁹ Zob. wcześniejszy artykuł o starszym z braci: E. Celińska, *Jan Schwartz – kowal z Reszla (1691–1760)*, KMW, 1969, nr 3, ss. 331–346.

⁵²⁰ AAWO, Ap, Reszel E 469, s. 53.

⁵²¹ AAWO, Ap, Reszel E 462, k. 137 (nazwisko ojca zapisano: Kedi).

Reszla. Średni syn Jana Keddego został ochrzczony 16 października 1648 (jego chrzestnym był notariusz reszelski Krzysztof Schmidt)⁵²², a 18 listopada 1650 r. rodzice ochrztili trzeciego syna, Henryka⁵²³.

Na s. 298 monografii Reszla Matern w akapicie o rodzinie Rautenbergów wyraził przypuszczenie, że pierwsza żona urodzonego w Dobrym Mieście Jana Rautenberga – Katarzyna Barbara (jej nazwiska rodowego nie znamy) – to zapewne córka zmarłego w wieku siedemdziesięciu jeden lat 22 stycznia 1719 r.⁵²⁴ burmistrza reszelskiego Wawrzyńca Adalberta Keddego (i zmarłej w wieku sześćdziesięciu sześciu lat 5 września 1726 r.⁵²⁵ żony Anny). Zapiska o śmierci Katarzyny Barbary 18 lutego 1736 r. brzmi następująco: „Honesta Barbara Spect[abilis] Joannis Rautenbergk proconsulis Resseliensis consors 29 [annorum]”⁵²⁶. Burmistrzowa była więc najpewniej z rocznika 1706.

To jednak niestety zupełnie nietrafna supozycja zasłużonego badacza, ponieważ rajca (późniejszy burmistrz) Wawrzyniec Kedde ochrzcił wraz z żoną Anną dziesięcioro dzieci (najmłodszą córkę w 1689 r.):

- 26 marca 1677 r. syna Jerzego Alberta⁵²⁷,
- 9 maja 1678 r. córkę Annę⁵²⁸,
- 19 maja 1679 r. córkę Annę Katarzynę⁵²⁹,
- 4 kwietnia 1680 r. córkę Annę (poprzednia o tymże imieniu zapewne już nie żyła; konsekwentne nadawanie tego imienia kolejnym córkom świadczy najwyraźniej o wielkim uczuciu kupca do małżonki)⁵³⁰,
- 4 stycznia 1682 r. córkę Gertrudę⁵³¹,
- 27 maja 1684 r. syna Jana Jerzego⁵³²,
- 13 listopada 1685 r. syna Jerzego Franciszka⁵³³,
- 5 maja 1687 r. córkę Barbarę⁵³⁴,
- 14 lipca 1689 r. córkę Elżbietę Annę⁵³⁵,
- 3 lutego 1691 r. syna Antoniego⁵³⁶.

⁵²² Ibidem, k. 144 (nazwisko ojca: Ked).

⁵²³ Ibidem, k. 150v (nazwisko ojca: Keddi).

⁵²⁴ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 94.

⁵²⁵ Ibidem, k. 109v.

⁵²⁶ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 5.

⁵²⁷ AAWO, Ap, Reszel E 463, k. 71v.

⁵²⁸ Ibidem, k. 75v.

⁵²⁹ Ibidem, k. 80.

⁵³⁰ Ibidem, k. 85.

⁵³¹ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 7v.

⁵³² Ibidem, k. 21v.

⁵³³ Ibidem, k. 32v.

⁵³⁴ Ibidem, k. 44.

⁵³⁵ Ibidem, k. 57.

⁵³⁶ Ibidem, k. 67.

Barbara wyszła za mąż 20 lutego 1708 r. – nowożeńcami byli: „Jacobus Jonston consul et Barbara Laurentii Kedde proconsulis filia”⁵³⁷.

26 stycznia 1717 r. pobrali się: „Joannes Heinigk Nobilis D[omi]ni Petri Heinigk mercatoris Regiomontanus filius, Virtuosa Elizabeth Anna Nobilis, Spectabilis ac Famati D[omi]ni Laurentii Kedde proconsulis Resseliensis filia virgo”⁵³⁸.

22 lipca 1694 r. chrzestną Jakuba, syna Jana Jerzego Pipera i Doroty, była: „Virgo Anna S[pectabilis] D[omini] Laurentii Kedde filia” (to córka urodzona w 1680 r.)⁵³⁹.

Antoni Kedde zapewne w 1727 r. ożenił się poza Reszlem z Karoliną, z którą ochrzcił: 28 lipca 1728 r. syna Andrzeja Jakuba⁵⁴⁰ (dziecko zmarło mając półtora roku 5 lutego 1730⁵⁴¹), a 20 maja 1731 r. – córkę Katarzynę Barbarę⁵⁴².

Antoni Kedde zmarł w wieku pięćdziesięciu trzech lat (w księdze zmarłych zapisano: pięćdziesiąt dwa) 18 maja 1744 r.⁵⁴³

Jan Rautenberg i Katarzyna Barbara pobrali się najpewniej jesienią 1726 r. i ochrztili czworo dzieci: 6 listopada 1727 r. córkę Reginę Barbarę (do chrztu trzymali ją: wuj – brat ojca dziecka, dziekan melzacki Antoni Rautenberg i Elżbieta, wdowa po staroście dobromiejskim Janie Manfroście), 20 października 1729 córkę Katarzynę Elżbietę, 7 maja 1732 córkę Annę Barbarę i 22 września 1735 r. syna Jana Krzysztofa⁵⁴⁴.

Wydaje się, że pierwsza żona Jana Rautenberga, Katarzyna Barbara, pochodziła raczej z Melzaku (Pieniężna), za czym przemawiają zarówno związki rodziny Rautenbergów z tym miastem, jak też fakt, iż drugą żonę burmistrz znalazł (jak podaje Matern – przed rokiem 1739) właśnie w Melzaku w osobie Rozalii, córki tamtejszego burmistrza Szymona Józefa Schwengla. Poza tym, gdyby pierwsza żona Jana wywodziła się rzeczywiście z Reszla lub np. z Dobrego Miasta, zapiska o tej ceremonii ślubnej znalazłaby się w tamtejszych, zachowanych przecież księgach.

Dzięki Paulowi Anhuthowi, który wynotował poniższą wzmiankę z ówczesnie istniejącej melzackiej księgi ślubów, możemy dziś doprecyzować informację Materna na temat daty drugiego ślubu Jana Erazma Rautenberga z Katarzyną Rozalią Schwengel. Mianowicie 14 stycznia 1737 r. pobrali się: „Nob[ilis] ac Spec-

---

⁵³⁷ AAWO, Ap, Reszel E 470, s. 95. Burmistrz Jakub Jonston zmarł w wieku czterdziestu siedmiu lat 6 XI 1725 r. (AAWO, Reszel E 472, k. 107).

⁵³⁸ AAWO, Ap, Reszel E 470, s. 188.

⁵³⁹ AAWO, Ap, Reszel E 464, k. 86.

⁵⁴⁰ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 87.

⁵⁴¹ AAWO, Ap, Reszel E 472, k. 117v.

⁵⁴² AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 102.

⁵⁴³ AAWO, Ap, Reszel E 473, k. 22.

⁵⁴⁴ AAWO, Ap, Reszel E 465, k. 84, 94, 106v i 125.

tabilis Dominus Johann Erasmus Rautenberg proconsul Resseliensis, Catharina Rosalia Simonis Schwengel proconsulis M[elsaccensis] rel[icta] f[ilia]. Testes: Anton Rautenberg Archipr[esbyter] Mehlsacce[nsis], Paul Dromler Can[onicus] Varm[iensis]⁵⁴⁵.

Znając skrupulatność Anhutha, zastanawia brak informacji o pierwszym ślubie Jana Rautenberga, jeśliby – według mojego wyrażonego wyżej przypuszczenia – i on odbył się w Melzaku (Pieniężnie). Albo więc badacz nie zwrócił uwagi na zapiskę o pierwszym ślubie burmistrza reszelskiego (przy drugim nie podano bowiem, że pan młody był wdowcem, bo dopiero to mogłoby wzmoczyć czujność genealoga), albo też jednak pierwsze małżeństwo zawarł Jan Rautenberg w mieście warmińskim, z którego księgi ślubów nie zachowały się do dziś (Bisztynek, Jeziorany lub Olsztyn).

* * *

Po analizie warmińskich ksiąg metrykalnych sędzę, że należy jednak w sposób zdecydowany nie tylko postulować, ale i zmierzać do gruntownego przebadania królewieckich ksiąg metrykalnych, szczęśliwie zachowanych i przechowywanych w Deutsche Zentralstelle für Genealogie Leipzig⁵⁴⁶.

Oprócz XIX-wiecznych ksiąg różnych kościołów i gmin wyznaniowych Królewca, z wcześniejszych stuleci mamy do dyspozycji następujące królewieckie księgi metrykalne:

– Stare Miasto: księgi chrztów z lat 1586–1800, księgi ślubów z lat 1598–1819 i księgi zmarłych z lat 1626–1804,

– Knipawa (parafia katedralna): księgi chrztów z lat 1579–1800, księgi ślubów z lat 1579–1823, księgi zmarłych z lat 1721–1800 i księgę zarchezonych z lat 1766–1796,

– Lipnik: księgi chrztów z lat 1594–1799, księgi ślubów z lat 1591–1607, 1684–1819, księgę zmarłych z lat 1765–1799 i księgę bierzmowanych z lat 1632–1641,

– kościół szpitala lipnickiego: księgi chrztów z lat 1674–1875, księgi ślubów z lat 1674–1874 i księgi zmarłych z lat 1674–1681, 1714–1875,

– przedmieście Altrossgarten: księgi chrztów z lat 1638–1643, 1667–1791, 1815, księgi ślubów z lat 1654–1819 i księgi zmarłych z lat 1680–1720, 1728–1819,

⁵⁴⁵ AAWO, AB, H 270/II, s. 168.

⁵⁴⁶ Zob. *Bestandsverzeichnis der Deutschen Zentralstelle für Genealogie Leipzig*, Tl 1: *Die Kirchenbuchunterlagen der östlichen Provinzen Posen, Ost- und Westpreussen, Pommern und Schlesien*, bearb. von M. Wermes, R. Jude, M. Bähr und H.-J. Voigt, hrsg. von der Deutschen Zentralstelle für Genealogie Leipzig, Neustadt/Aisch 1991, ss. 41–46.

- przedmieście Neurossgarten: księgi chrztów z lat 1650–1800, księgi ślubów z lat 1661–1800 i księgi zmarłych z lat 1759–1805, 1866–1875,
- przedmieście Haberberg: księgi chrztów z lat 1600–1800, 1870, księgi ślubów z lat 1601–1850, 1870 i księgi zmarłych z lat 1695–1800, 1870,
- przedmieście Steindamm: księgi chrztów z lat 1629–1660, 1676–1800 i księgi ślubów z lat 1676–1874,
- przedmieście Tragheim: księgi chrztów z lat 1636–1876, księgi ślubów z lat 1636–1818 i księgi zmarłych z lat 1636–1814,
- przedmieście Sackheim: księgi chrztów z lat 1717–1874, księgi ślubów z lat 1764–1814, 1854–1874 i księgi zmarłych z lat 1764–1874,
- kościół zamkowy: księgi chrztów z lat 1622–1833 i księgi ślubów z lat 1625–1833,
- niemiecka gmina reformowana: księgi chrztów z lat 1635–1875, księgi ślubów z lat 1636–1815, księgi zmarłych z lat 1765–1815 i księgę dzieci pierwszokomunijnych z lat 1709–1728,
- kościół św. Elżbiety gminy litewskiej: księgi chrztów z lat 1683–1717, 1732–1807, księgi ślubów z lat 1683–1807 i księgi zmarłych z lat 1683–1696, 1744–1834,
- francuska gmina reformowana: księgi chrztów i ślubów z lat 1687–1823 oraz księgi zmarłych z lat 1687–1822,
- gmina katolicka: księgi chrztów z lat 1764–1823, 1845–1874, księgi ślubów z lat 1764–1823, 1845–1851, 1853–1874 i księgi zmarłych z lat 1764–1823, 1853–1874 (duplikaty tych ksiąg znajdują się w AAWO),
- gmina menonicka: księgi chrztów z lat 1766–1844, księgi ślubów z lat 1766–1848 i księgi zmarłych z lat 1766–1843.

Dopiero gruntowne przebadanie królewieckich ksiąg metrykalnych rozwieje wątpliwości związane z miejscem urodzenia, koneksjami i sytuacją rodzinną oraz kolejami i latami życia wielu artystów działających w XVII i XVIII w., również na Warmii.

Jerzy Przeracki, *In Rößel (Reszel) arbeitende Künstler und Handwerker im 16.–17. Jahrhundert (Bildhauer, Tischler, Maler, Goldschmiede, Glockengießer und Orgelbauer)*

Zusammenfassung

Dieser Artikel besteht aus zwei Teilen: Im ersten Teil werden die Rößeler Künstler und Handwerker aus dem 16. bis 17. Jahrhundert vorgestellt, die in der Überschrift der Skizze genannten Fachgebiete repräsentieren, im zweiten Teil dagegen diejenigen, die an der Wende vom 17. zum 18. und im 18. Jahrhundert wirkten.

Im ersten Teil des Artikels wurden die von Georg Matern in der Vorkriegsmonographie über Rößel (Reszel) gelieferten Informationen erweitert, der zweite Teil präsentiert Portraits der Bildhauer (Grzegorz alias Jerzy Glom und Franciszek Sebastian Bruckner), Tischler (Jan Weski, Jakub Schultz, Michał Will, Adalbert Rosohinski, Jakub Tater, Michał Kalhorn, Joachim Fryderyk Gedig, Mateusz alias Maciej Kaczyński, Jan Skaluk, Jan Schrötter, Jan Amsel, Jan Zimmerman, Jan Efraim Brahl, Jakub Wagner, Franciszek Józef

Dannenberg, Chrystian Kaulpersch, Jan Wisotzki, Mateusz Wunder, Jan Korioth, Karol Dalemburg, Józef Rosinna, Wawrzyniec Berck und Marcin Herzenberg; genannt werden auch die Erwähnungen, die zu anderen Tischlern und Zimmerleuten erschienen sind), Maler (Andrzej Kredig, Jan Jerzy Piper, Krzysztof Czaczkowski, Józef Adalbert Gross, Antoni Benedykt Gross, Andrzej Nycz, Karol Ignacy Ladner und Andrzej Major) und Goldschmiede (Andrzej Opiel und Daniel Gisbrecht); ebenso die Glockengießer (Franciszek Rösenberger und Ignacy Rosenblat) sowie den Orgelbauer und Organisten Jakob Fleischer.

Zum Schluss – am Rande der Suche in den Matrikelbüchern von Röbel – wurden Quellenerwähnungen über die Familie Kedde gegeben, um die leider unzutreffende Vermutung G. Materns, die Tochter von Wawrzyniec Adalbert Kedde sei die erste Frau von Jan Erazm Rautenberg gewesen, richtigzustellen.

Übersetzt von Christiane Schultheiss

Jerzy Przeracki, *Artists and craftsmen working in Reszel in the 16.–18. century (sculptors, carpenters, painters, goldsmiths, organ builders, bellfounders)*

Summary

The article consists of two parts: in the first part were presented artists and craftsmen of Reszel from the 16.-17. century, who represent specialties mentioned in the title, in the second part workers from the turn of the 17. and 18. century and the 18. century.

In the first part were extended informations given by Georg Matern in the pre-war monograph of Reszel, in the second part – were shown figures of: sculptors (Gregorius vel Georgius Glom and Franciscus Sebastianus Bruckner), carpenters (Joannes Weski, Jacobus Schultz, Michaelus Will, Adalbertus Rosohinski, Jacobus Tater, Michaelus Kalthorn, Joachimus Fridericus Gedig, Matthaeus vel Matthias Kaczyński, Joannes Skaluk, Joannes Schrötter, Joannes Amsel, Joannes Zimmermann, Joannes Efraimus Brahl, Jacobus Wagner, Franciscus Josephus Dannenberg, Chrystianus Kaulpersch, Joannes Wisotzki, Matthaeus Wunder, Joannes Korioth, Karolus Dalemburg, Josephus Rosinna, Laurentius Berck, Martinus Herzenberg, presented were also informations about other carpenters), painters (Andreas Kredig, Joannes Georgius Piper, Christophorus Czaczkowski, Josephus Adalbertus Gross, Antonius Benedictus Gross, Andreas Nycz, Karolus Ignatius Ladner, Andreas Major) and goldsmiths (Andreas Opiel, Daniel Gisbrecht); noted were bellfounders (Franciscus Rösenberger and Ignatius Rosenblat) and the organ builder and organist Jacobus Fleischer.

At the end – on the margin of the query in the metrical books of Reszel – were written notices about Kedde family, in order to correct inaccurate observation of G. Matern that daughter of Laurentius Adalbertus Kedde were the first wife of Joannes Erazmus Rautenberg.

Translated by Jerzy Kielbik

* * *

W artykule Jerzego Przerackiego *Artyści działający na Warmii w XVIII wieku* – KMW, 2011, nr 3 (273) – na ss. 442–447 wystąpiło niezawinione przez Autora zachwianie korelacji numeracji przypisów z ich treścią, zamieszczoną pod tekstem. Mianowicie przypis 1 (s. 442) jest zbędny wobec faktu istnienia przypisu *, numeracja przypisów 2–31 powinna być przesunięta o jeden do tyłu, a właściwy przypis 31 ma być po słowach: „ustaleń G. Materna” (s. 447).

Autorska wersja artykułu zostanie zamieszczona na naszej stronie internetowej: www.obn.olsztyn.pl – tam też odsyłamy zainteresowanych.

Za zaistniałe nieporozumienie przepraszamy Autora i Czytelników.

Redakcja